

RAPORTI I TË DREJTAVE TË NJERIUT – MAQEDONIA E VERIUT 2019

REZYME EKZEKUTIVE

Republika e Maqedonisë së Veriut është demokraci parlamentare. Presidenti i zgjedhur nga qytetarët është udhëheqës i shtetit dhe komandant suprem i forcave të armatosura. Parlamenti njëdhomësh ushtron pushtetin ligjvënës. Në vitin 2016 u mbajtën zgjedhjet parlamentare ndërkaq ato presidenciale u mbajtën gjatë vitit. Në raportin përfundimtar për zgjedhjet parlamentare, Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE / ODIHR) ka deklaruar se zgjedhjet kanë qenë transparente, janë administruar mirë dhe në mënyrën e duhur, por u zhvilluan në "rrethana ku mungonte besimi publik në institucionet dhe në establishmentin politik" dhe dështuan në përmbushjen e disa detyrimeve të rëndësishme të OSBE-së, për një proces demokratik zgjedhor. Raporti përfundimtar i OSBE / ODIHR mbi zgjedhjet presidenciale të vitit 2014 vuri në dukje se zgjedhjet respektonin liritë themelore të qytetarëve, por se nuk kishte ndarje të mjaftueshme midis veprimtarisë partiake dhe shtetërore.

Policia kombëtare ruan sigurinë e brendshme, përfshirë migracionin dhe menaxhimin e kufirit, dhe i raporton Ministrisë së Brendshme. Autoritetet civile kanë ruajtur kontrollin efektiv mbi forcat e sigurisë.

Çështje të rëndësishme të të drejtave të njeriut përfshinin: korrupsionin e nivelit të lartë dhe dhunën ndaj personave LGBTI.

Qeveria gjithashtu bëri hapa për të hetuar, ndjekur dhe dënuar zyrtarët që kanë bërë abuzime. Avokati i Popullit beson se mosndëshkimi i policisë vazhdoi të ishte një problem.

Pjesa 1. Respekt për integritetin e personit, përfshirë edhe lirinë nga:

a. Privimi arbitrar nga jeta ose vrasje të tjera të paligjshme ose për motive politike

Nuk ka pasur raporte që Qeveria ose përfaqësuesit e saj të kenë kryer vrasje arbitrare ose të paligjshme.

b. Zhdukja

Nuk ka pasur raporte zhdukjesh, nga ose në emër të autoriteteve qeveritare.

c. Tortura dhe trajtime ose dënime të tjera mizore, çnjerëzore ose degraduese

Kushtetuta dhe ligji i ndalon këto praktika, por ka pasur disa raporte sipas të cilave policia ka abuzuar me të ndaluarit dhe të burgosurit dhe ka ushtruar forcë të tepërt. Qeveria ka vepruar për të hetuar dhe për të ndjekur pretendime legjitime. Sektori për Kontroll të Brendshëm dhe Standarde Profesionale (SSP) pranë Ministrisë së Punëve të Brendshme ka raportuar se gjatë shtatë muajve të parë të vitit, ka vepruar në lidhje me 27 ankesa për ushtrim të forcës së tepërt nga efektivi policorë. Tetë nga këto ankesa u shpallën të pabaza dhe vetëm një u pranua.

Kushtet e burgjeve dhe qendrave të paraburgimit

U morën hapa të dukshëm për të përmirësuar kushtet e burgjeve dhe qendrave të paraburgimit që nga raporti i Komitetit të Këshillit të Evropës për Parandalimin e Torturës (CPT) të tetorit 2017. Bazuar në një vizitë të vitit 2016, Raporti përshkroi kushtet si një trajtim mizor, çnjerëzor dhe degradues.

Kushtet fizike: Vendi ka 11 burgje dhe tre objekte korrektuese për të mitur; në shtatë nga burgjet janë vendosur edhe të paraburgosur në pritje të gjykimit. Të burgosurit e mitur mbahen në mjedise të ndara.

Sipas Ministrisë së Drejtësisë dhe Avokatit të Popullit, mbipopullimi nuk është më një problem i rëndësishëm, megjithëse sistemi i burgjeve vazhdoi të vuante nga mungesa e fondeve dhe stafit. Sipas informacionit zyrtar nga Ministria e Drejtësisë, deri më 3 shtator, kanë qenë 1.879 të burgosur, ndërsa burgjet kanë kapacitetin për të strehuar 2.026 të burgosur.

Më 29 maj, Komisioni Evropian (KE) lëshoi raportin e tij të vitit 2019 mbi vendin, i cili vuri në dukje se qeveria kishte adresuar rekomandimet e KPT-së, duke çuar në përmirësime në parandalimin e torturave dhe keqtrajtimit. Kushtet e këqija në stacionet e policisë, qendrat e kujdesit social dhe institucionet psikiatrike vazhdojnë të paraqesin problem.

Avokati i Popullit raportoi më 13 shtator se burgju dhe ambientet e paraburgimit mbeten nën standardet ndërkombëtare, duke përmendur kujdesin joadekuat shëndetësor dhe kushtet përgjithësisht të këqija të jetesës, si mangësitë e raportuara më shpesh. Strehimi i dobët dhe mungesa e shërbimeve të përshtatshme rehabilituese në Burgun e Ohrit vazhduan t'i vinin të burgosurit e mitur në rrezik të shtuar nga dhuna dhe shfrytëzimi. Shtatë vdekje ishin regjistruar në të gjitha burgjet

deri më 13 gusht. Njëri u raportua si vetëvrasje dhe gjashtë vdiqën për shkaqe të tjera.

Ministria e Drejtësisë, Departamenti për Zbatimin e Sanksioneve mori 18 njoftime të brendshme për përdorimin e forcës ndaj të burgosurve nga policia e burgut. Në të gjitha rastet, departamenti kishte konstatuar se nëpunësit kishin vepruar në përputhje me Procedurat Standarde të Operacionit. Ka pasur një denoncim të jashtëm të përdorimit të forcës nga policia ndaj një të burgosuri, nga familja e të burgosurit. Drejtoria për Zbatimin e Sanksioneve gjeti parregullsi në veprimet e policit të burgut dhe ia referoi ankesën Komisionit disiplinor të burgut, i cili nuk gjeti asnjë gabim në veprimin e oficerit.

Mekanizmi Kombëtar Parandalues i Ombudsmanit gjithashtu pranoi ankesa kundër rojeve të Burgut të Ohrit për keqtrajtim dhe torturë ndaj të burgosurve të mitur. Nuk kishte asnjë informacion nëse këto ankesa ishin hetuar.

Përveç hetimit të çdo pretendimi për keqtrajtim policor, Sektori i Standardeve Profesionale i Ministrisë së Brendshme kreu të gjitha hetimet e brendshme për pretendimet e formave të tjera të sjelljes së keqe të policisë. Sektori ka autorizim të shqiptojë sanksione administrative, si pezullim i përkohshëm nga puna, gjatë zhvillimit të hetimeve. Sektori nuk mund të ndërmarrë masa disiplinore, të cilat kërkojnë një vendim nga një komision disiplinor, as nuk mund të vendosë sanksione më serioze penale, të cilat kërkojnë masa gjyqësore.

Autoritetet e Ministrisë së Drejtësisë vazhduan të shpërndanin në burgje broshurat e përgatitura me ndihmën e OSBE-së duke u shpjeguar të burgosurve se si të paraqesin ankesa anonime te Avokati i Popullit në lidhje me keqtrajtimin.

Administrata: Raporti i Avokatit të popullit të vitit 2018 ka regjistruar vetëm disa ankesa nga të burgosurit për sjellje joprofesionale dhe dhunë nga personeli i sigurisë.

Autoritetet kanë shqyrtuar ankesat dhe kanë kryer hetime të pretendimeve të besueshme të keqtrajtimit. Deri më 13 shtator, Avokati i Popullit kishte marrë katër ankesa që kishin të bënin me dhunën në burg. Prej tyre, dy ankesa në të cilat kishte pretendime për keqtrajtim nga rojet e burgut, u hodhën poshtë si të pabaza dhe një veprim disiplinor kundër një roje burgu ishte në pritje. Ankesa e katërt kishte të bëjë me një grup rojesh të burgut, të cilët iu nënshtruan procedurës disiplinore për mosveprim për të parandaluar një sulm të një të burgosuri.

Numri i të burgosurve pa dokumente të vlefshme identifikimi shënoi ulje. Në vitin 2017 kishte 900 të burgosur pa karta identiteti; në tetor më pak se 285 ishin pa dokumente të vlefshme identiteti.

Monitorim i pavarur: Ligji lejon mjekët, përfaqësuesit diplomatikë dhe përfaqësuesit nga KPT-ja dhe Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq të kenë qasje te personat në paraburgim me miratimin e gjyqtarit hetues.

Bazuar në një memorandum mirëkuptimi të nëntorit 2018, Qeveria i dha Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut qasje të pakufizuar te të burgosurit e dënuar. Avokati i Popullit vizitoi rregullisht (një herë në muaj) burgjet e vendit dhe hetoi pretendimet e besueshme për kushtet problematike.

Përmirësimet: Gjatë vitit, objektet e braktisura në burgun më të madh të Idrizovës, u rrënuan dhe burgu i Manastirit u mbyll për rindërtim të plotë për shkak të kushteve të këqija të jetesës.

Që nga qershori, të gjithë të burgosurit kishin sigurim shëndetësor përmes Drejtorisë për Ekzekutimin e Sanksioneve, megjithëse mbeti e hapur çështja e aksesit në kujdesin shëndetësor. Të burgosurit gjithashtu kishin akses në ujë të nxehtë për higjienën personale. Anëtarët e personelit në institucionet penitenciare dhe edukative-korrektuese u trajnuan lidhur me *Kodin e ri të sjelljes për personelin e burgjeve*, bazuar në *Kodin Evropian të Etikës për Personelin e Burgjeve*.

d. Arrestimi ose paraburgimi arbitrar

Ligji ndalon arrestimin dhe paraburgimin arbitrar dhe parashikon të drejtën e çdo personi për të kundërshtuar ligjshmërinë e arrestimit ose paraburgimit të tij në gjykatë. Qeveria në përgjithësi i ka respektuar këto kërkesa.

Procedurat e arrestimit dhe trajtimi i të ndaluarve

Ligji parasheh që gjyqtari të lëshojë urdhër për arrestimin dhe ndalim të të dyshuarve bazuar në prova, dhe policia në përgjithësi ka ndjekur këtë dispozitë. Ligji parasheh që personi i ndaluar të paraqitet para prokurorit në afat prej 24 orëve pas arrestimit. Gjyqtari i procedurës paragjyqësore, me kërkesë të prokurorit mund të urdhërojë ndalimin e të dyshuarit deri në 72 orë para daljes në gjyq. Në përgjithësi, policia u është përmbajtur këtyre procedurave.

Autoritetet në përgjithësi kanë informuar të ndaluarit menjëherë për akuzat kundër tyre. Paraburgimi para ngritjes së padisë mund të zgjasë më së shumti 180 ditë. Pas aktakuzës, paraburgimi mund të zgjasë maksimumi dy vjet.

Gjatë gjashtë muajve të parë të vitit, Avokati i Popullit ka pranuar tre ankesa për keqtrajtim të personave të ndaluar, dy nga zyrtarët e burgut dhe një nga të arrestuarit e tjerë. Në rastet ku kishte pretendime nga të burgosurit e tjerë, u shqiptuan masa disiplinore kundër disa nëpunësve të burgut për dështim në kryerjen e detyrave të tyre. Në rastin e dy nëpunësve të burgut, pretendimet u shpallën si të pabaza. Ministria e Brendshme SSP pranoi katër për përdorimin e tepruar të forcës gjatë marrjes në pyetje të të dyshuarve dhe të paraburgosurve. SSP ka ngritur padi penale kundër një efektiv policie për trajtim të papërshtatshëm policor dhe ka hedhur poshtë tre të tjerët për shkak të mungesës së provave

Ekziston sistem funksional i dorëzaniës. Ligji i lejon të pandehurit të komunikojë me një avokat të zgjedhur prej tyre, por autoritetet nuk kanë informuar gjithmonë të ndaluarit ashtu siç duhet për të drejtën e tyre dhe nuk kanë lejuar gjithmonë që të konsultohen me një avokat para paraqitjes në gjykatë. Të ndaluarit e varfër kanë të drejtë të kenë avokat në llogari të shtetit, dhe autoritetet në përgjithësi e kanë respektuar këtë të drejtë. Gjyqtarët zakonisht u kanë dhënë leje avokatëve për të vizituar klientët e tyre në paraburgim. Vendi nuk e ka praktikuar paraburgimin pa njoftim.

Përveç hetimit të çdo pretendimi për keqtrajtim policor, Sektori i Standardeve Profesionale i Ministrisë së Brendshme kreu të gjitha hetimet e brendshme për pretendimet e formave të tjera të sjelljes së keqe të policisë. Sektori ka autorizim të shqiptojë sanksione administrative, si pezullim i përkohshëm nga puna, gjatë zhvillimit të hetimeve. Sektori nuk mund të ndërmarrë masa disiplinore, të cilat kërkojnë një vendim nga një komision disiplinor, as nuk mund të vendosë sanksione më serioze penale, të cilat kërkojnë masa gjyqësore.

Paraburgim në pritje të gjykimit: Në shumicën e rasteve, gjykatat kanë respektuar ligjin për procedurat e paraburgimit. Gjatë vitit, numri i urdhrave të gjykatës për paraburgim ishte rritur lehtë krahasuar me 2018, kryesisht në rastet e ngritura nga Prokuroria e Krimit të Organizuar dhe Korrupsionit dhe Prokuroria Themelore e Shkupit. Prokurorët në të gjithë vendin kishin kërkuar paraburgim në 5 deri në 10 për qind të të gjitha rasteve. Zakonisht, prokurorët kishin kërkuar, dhe gjykatat kishin vendosur masa parandaluese në vend të urdhrave për paraburgim të të dyshuarve dhe të pandehurve për të parandaluar rrezikun e ikjes së dëshmitarëve, manipulimit të provave dhe përsëritjen ose kryerjen e krimeve të reja.

e. Mohimi i gjykimit të drejtë publik

Kushtetuta parashikon gjykata "autonome dhe të pavarura", të mbështetura nga

Këshilli Gjyqësor i pavarur dhe autonom. Pavarësia e kufizuar gjyqësore, politizimi i organit mbikëqyrës gjyqësor dhe financimi i pamjaftueshëm i gjyqësorit, megjithatë, kanë vazhduar të pengojnë operacionet gjyqësore dhe efektivitetin.

Qeveria ka demonstruar respekt më të madh për pavarësinë dhe paanësinë e gjyqësorit krahasuar me vitet e mëparshme. Sipas raportit të KE-së të 29 majit, sistemi gjyqësor i vendit ka bërë përparim të mirë në adresimin e "Prioriteteve Urgjente të Reformave të kërkuara nga BE" dhe rekomandimeve nga Komisioni i Venecias dhe Grupi i Ekspertëve të Lartë për Çështjet Sistemike të Sundimit të Ligjit. Vendi ka demonstruar vendosmëri të vazhdueshme për të përmirësuar sistemin gjyqësor, duke shqiptuar vendime për disa çështje të profilit të lartë të Prokurorisë Speciale.

Sipas OSHC-ve të specializuara për sundimin e ligjit "Të Gjithë për Gjykime të Drejta", vendimet në 20 gjykimet të Prokurorisë Speciale Publike (PSP) për shkak të vonesave të ndryshme procedurale mesatarisht kanë zgjatur më shumë në krahasim me rastet e zyrave të tjera të prokurorisë. Nga 20 rastet e PSP-së në pritje në gjykatat që nga 30 qershori 2017, vetëm dy kanë përfunduar me vendime gjyqësore që nga 1 nëntori.

Qytetarët kishin paraqitur 176 ankesa në lidhje me gjyqësorin nga janari në gusht, sipas Zyrës së Avokatit të Popullit. Avokati i Popullit kishte ndërmarrë masa në 48 nga ato ankesa, duke rekomanduar një shumëllojshmëri veprimesh korrigjuese dhe gjyqësori ndërmori masa për 20 prej çështjeve.

Midis 1 janarit dhe 31 gusht, Avokati i Popullit veproi si "miku i gjykatës" (të drejtat e njeriut *amicus curiae*) në pesë çështje gjyqësore. Kjo ishte hera e parë që Avokati i Popullit shërbeu si *amicus curiae*, një autoritet i shtuar i parashikuar sipas ndryshimeve të ligjit të vitit 2016.

Ndërsa kishte pasur rregulla të rrepta që rregullonin caktimin e rasteve gjyqësore përmes një sistemi elektronik të menaxhimit të çështjeve, në shtator 2018 Prokuroria Publike e Shkupit kishte thirrur disa persona për intervista pasi një kontroll i vitit 2017 zbuloi se sistemi për caktimin e gjyqësorëve për të trajtuar raste specifike ishte manipuluar. Më 18 qershor, Ministria e Drejtësisë publikoi gjetjet nga inspektimi i Komisionit të Monitorimit të përdorimit të Sistemit të Automatizuar të Menaxhimit të Çështjeve të Gjykatave (ACCMIS) në gjashtë gjykata. Raporti i komisionit kishte arritur në përfundimin se çështjet po u cakttoheshin rastësisht gjyqësorëve përmes ACCMIS, dhe nuk kishte gjetur ndonjë provë për raste të zgjedhura me dorë për gjyqësorë të caktuar. Raporti kishte vënë në dukje disa mangësi, si raste që nuk arkivohen, mungesa e stafit të gjykatës dhe pajisjeve të IT dhe rishikimi joefikas i

Këshillit Gjyqësor të funksionit të gjykatave.

Prokuroria Themelore e Shkupit kishte ngritur padi ndaj ish-kryetarit të gjykatës penale Vladimir Pançevski më 8 korrik për keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe Këshilli Gjyqësor kishte pezulluar Pançevskin më 17 korrik, në pritje të përfundimit të gjykimit. Gjyqi ishte planifikuar të fillonte më 21 tetor, por ishte shtyrë.

Më 10 shtator, Këshilli Gjyqësor kishte shkarkuar Kryetarin e Gjykatës Supreme Jovo Vangelovski dhe gjyqtaren e kësaj gjykate, Rahilka Stojkovska, për sjellje të keqe në lidhje me përfshirjen e tyre në vendimin e majit 2017 duke anuluar një urdhër paraburgimi të pazgjidhur kundër një të pandehuri. Vangelovski kishte kryesuar panelin me pesë gjyqtarë që kishte marrë vendimin që lejonte të pandehurin të qëndronte i lirë pasi ai kishte munguar më parë nga vendi për një periudhë dy-mujore. Vangelovski i tha shtypit se do të apelojë vendimin mbi baza procedurale dhe thelbësore.

Procedurat gjyqësore

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë të drejtën për një gjykim të drejtë dhe gjyqësori në përgjithësi e ka zbatuar këtë të drejtë.

Ligji prezumon të pandehurit e pafajshëm derisa të vërtetohet fajësia. Të pandehurit kanë të drejtë të informohen menjëherë dhe hollësisht për akuzat (me interpretim falas sipas nevojës). Në përgjithësi, gjykimet kanë qenë të hapura për publikun. Qytetarët vazhduan të ankohen për praktika të pamjaftueshme të zbatimit civil, duke rezultuar në shkelje të të drejtave të qytetarëve.

Për disa raste penale dhe civile, janë përdorur panele gjyqësore prej tre deri pesë persona, të drejtuar nga një gjyqtar profesionist. Autoritetet nuk i kanë dhënë gjithmonë të pandehurit kohë dhe mundësi të mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen. Në veçanti, të pandehurit e Prokurorisë Speciale (PSP) janë ankuar se gjykata nuk ka dhënë gjithmonë kohë të mjaftueshme për të përgatitur një mbrojtje të mjaftueshme. Të pandehurit mund të komunikojnë me një avokat të zgjedhur prej tyre ose të kenë një të dhënë me shpenzime publike për të varfrit. Të pandehurit mund t'u bëjnë pyetje dëshmitarëve dhe të paraqesin prova në emër të vet. Autoritetet nuk mund të detyrojnë të pandehurit të dëshmojnë ose të pranojnë fajësinë.

Si prokuroria ashtu dhe të pandehurit kanë të drejtën të parashtrojnë ankesa ndaj aktgjykimeve.

Më 15 mars, Gjykata Penale e Shkupit dënoi 16 të pandehur me burg në çështjen e dhunës në Parlament të 27 Prillit 2017 për "rrezikim terrorist të rendit kushtetues dhe sigurisë". Ish-drejtori i zyrës së sigurisë publike u dënua me 18 vjet burg. Dy të pandehur u liruan. Nga 33 të pandehurit fillestar, gjykata amnistoi 15, bazuar në një ligj për amnisti të miratuar në Parlament në dhjetor 2018. Ligji ofroi amnisti për disa pjesëmarrës në sulmet por jo për ata që kanë kryer dhunë, kanë mbajtur armë ose kanë organizuar incidentin.

Të burgosurit dhe të arrestuarit politikë

Nuk kishte raportime për të burgosur ose të arrestuar politikë.

Procedurat dhe mjetet juridike civile

Qytetarët kanë pasur qasje në gjykata për ngritjen e procedurave me të cilat kërkohet dëmshpërblim për shkeljen e të drejtave të njeriut. Individët mund të iniciojnë procedura për të drejtat e njeriut në gjykatat civile, penale ose administrative, dhe në Gjykatën Kushtetuese, varësisht nga lloji i shkeljes së të drejtave të njeriut dhe nga kryerësi i pretenduar. Individët mund të parashetrojnë edhe ankesa ndaj aktgjykimeve të pavolitshme. Ligji e parasheh të drejtën e gjykimit brenda afatit të arsyeshëm dhe kjo është bazë ligjore për ngritjen e procedurave kundër vonesave të tepërta para Gjykatës Supreme. Në përgjithësi, Qeveria i ka respektuar aktgjykimet civile të gjykatave vendase. Individët mund të ankohen për rastet që përfshijnë shkeljet e pretenduara nga shteti të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut (KEDNJ), pasi të jenë shterur të gjitha mundësitë e brendshme ligjore.

Kthimi i pronës

Qeveria ka ligje dhe mekanizma, ndërsa organizatat joqeveritare (OJQ) dhe grupet e avokimit raportojnë se qeveria ka bërë përparim të konsiderueshëm në zgjidhjen e kërkesave të kohës së Holokaustit për qytetarët e vendit. Qeveria nuk ka ligje ose mekanizma në lidhje me zgjidhjen e pretendimeve të kohës së Holokaustit nga shtetasit e huaj. Kthimi i pronës nga periudha e Holokaustit nuk është më një çështje domethënëse në vend, veçanërisht pas Ligjit të Denacionalizimit të vitit 2000 dhe marrëveshjes së kompensimit të vitit 2007.

Ligji për Denacionalizim i vitit 2000 i akordoi të drejtën e denacionalizimit të pasurisë së konfiskuar pas gushtit të vitit 1944 ish-pronarëve dhe pasardhësve të tyre, në përputhje me dispozitat lidhur me të drejtën e trashëgimit. Ai kërkon që aplikuesit të kenë shtetësinë në kohën e hyrjes në fuqi të ligjit.

Marrëveshja e kompensimit për vitin 2007 ishte midis Qeverisë, Fondit të Holokaustit dhe Bashkësisë Hebraike mundësoi pagesën prej 21.1 milionë eurosh (24.2 milionë dollarë) midis qershorit 2009 dhe qershorit 2018. Në mars, Organizata Botërore e Kthimit të Hebrenjve (WJRO) u angazhua për të ndihmuar Komunitetin Hebre në identifikimin e kërkuesve legjitim. Qeveria shprehu gatishmërinë për të krijuar një grup pune por nuk kishte ndërmarrë asnjë veprim deri në shtator.

Grupet e avokimit kanë raportuar se disa shtetas të huaj, që nuk mbulohen nga ligji i vitit 2000, ende kërkonin kthimin. Qytetarët e huaj mund të aplikojnë për kthim në procedurat civile. Vendi është palë në Deklaratën Terezin të vitit 2009.

Bashkësia Islame e Maqedonisë së Veriut (BFI) pretendoi se Qeveria kishte dështuar të siguronte kthimin e duhur dhe në kohë të pronës së konfiskuar gjatë periudhës së Republikës Socialiste Federale të Jugosllavisë. Midis pronës së diskutueshme është Xhamia Husamedin Pasha në Shtip që u nacionalizua më 1955. BFI pohon se Qeveria ndërmori veprime deri në vitin 2019 që parandaluan BFI-në të rimarrë pronësinë e duhur të kompleksit të xhamisë.

Në shtator, një organizatë e vllahëve në Manastir pretendoi se veprimet e ndërmarra në vitin 2016 nga Qeveria e privuan organizatën nga pronësia e saj e ligjshme e Kishës së Shën Konstantinit dhe Elenës, e ndërtuar në 1903. Ata pretenduan se Qeveria kishte transferuar pronësinë e kishës tek Kisha Ortodokse Maqedonase-Kryepeshkopata e Ohrit (KOM-KO), pa miratimin e bashkësisë.

Deri më 31 gusht, Avokati i Popullit kishte pranuar 116 ankesa në lidhje me të drejtat e pronës. Prej tyre, 37 kishin të bënin me denacionalizimin, 35 me pronësinë dhe 20 me zonimin.

f. Ndërhyrje arbitrare në privatësi, familje, shtëpi ose korrespondencë

Ligji i ndalon këto veprime, dhe nuk ka pasur raporte që tregojnë se Qeveria nuk i ka respektuar këto ndalime gjatë vitit.

Gjatë vitit Qeveria ka vazhduar të merret me pasojat e zbulimit të përgjimeve të paligjshme, për të cilat pretendohet se janë kryer vite të tëra brenda ambienteve të DSK-së gjatë Qeverisë të mëparshme nën drejtimin e VMRO-DPMNE-së. Kjo fushatë për herë të parë u raportua nga partia e LSDM-së në atë kohë opozitare, në vitin 2015.

Më 22 maj, Parlamenti miratoi Ligjin mbi Agjencinë e Sigurisë Kombëtare (ASK) duke krijuar një agjenci të re për të zëvendësuar Drejtorinë për Siguri dhe Kundërzbulim (DSK). ASK është e pavarur nga Ministria e Brendshme dhe ka mbikëqyrje parlamentare më të madhe. Ligjet e tjera të reformës në sektorin e sigurisë të miratuar më 22 maj përfshiu Ligjin për Koordinimin e komunitetit të sigurisë dhe zbulimit, si dhe ndryshimet në Ligjin për Përgjimin e Komunikimeve, Ligjin për Punët e Brendshme dhe Ligjin për të Huajt. Agjencia filloi me punë më 1 shtator.

Në prill, PP hapi një hetim rreth asaj nëse një aplikacion celular "Zgjedhjet 2019" i përdorur në fushatën zgjedhore presidenciale mbledhte të dhëna në mënyrë të paligjshme. Deri në shtator hetimi ishte në pritje.

Në vitin 2016, Parlamenti ka ndryshuar Ligjin për mbrojtjen e privatësisë për të ndaluar posedimin, përpunimin dhe publikimin e çdo përmbajtje, duke përfshirë bisedat e përgjuara, me ç'rast shkelet e drejta e privatësisë në lidhje me jetën personale apo familjare. Amendamentet, që hynë në fuqi në korrik, gjithashtu e ndalojnë përdorimin e materialeve të tilla në fushatat zgjedhore apo për qëllime të tjera politike.

Agjencia Teknike Operative (ATO), përgjegjëse për përgjimet e ligjshme në vend, filloi me punë në nëntor 2018. Shërben si lehtësues teknik i operacioneve të përgjimit të ligjshëm të komunikimeve, që punon me buxhetin e tij veçmas nga Ministria e Brendshme. Më 14 mars, kryetari i Komisionit Parlamentar për Mbikëqyrjen e Zbatimit të Masave për Përgjimin e Komunikimeve, Emil Dimitriev, deklaroi se komiteti vizitoi ATO dhe "nuk gjeti parregullsi" në punën e Agjencisë.

Pjesa 2. Respektimi i lirive civile, ku përfshihet:

a. Liria e shprehjes, duke përfshirë edhe të shtypit

Kushtetuta e garanton lirinë e fjalës, duke përfshirë edhe të shtypit. Qeveria ka shënuar përparim në respektimin e lirisë së medias dhe lirisë së shprehjes, por mbetën probleme, përfshirë pavarësinë e dobët të medias, dhunën dhe frikësimin e gazetarëve.

Raporti i KE-së për vendin i 29 majit vuri në dukje se "situata e përgjithshme dhe klima politike për mediat vazhdoi të përmirësohej". Raporti përmendi përpjekjet e rritura të Qeverisë për të mbështetur mediat përmes ndryshimeve në legjislacion dhe

subvencioneve financiare për mediat e shkruara. Raporti gjithashtu nënvizoi që organizatat profesionale e pranuan dialogun e hapur dhe rritjen e transparencës së institucioneve.

Raporti i Freedom House Liria në Botë 2019 deklaroi se "ndërsa media dhe shoqëria civile janë aktive, gazetarët dhe aktivistët përballen me presion dhe frikësim! Raporti vuri në dukje se peizazhi i medias ishte "thellësisht i polarizuar përgjatë linjave politike dhe mediat private shpesh ishin të lidhura me interesa politikë ose të biznesit që ndikuan në përmbajtjen e tyre. Disa shtëpi kritike dhe të pavarura operuan dhe u gjetën kryesisht në internet."

Deri në shtator Qeveria nuk kishte marrë masa për të adresuar një letër të hapur të korrikut 2018 nga palët e interesuara të medias duke shprehur shqetësimin për ndryshimet ligjore në kodin zgjedhor, të prezantuar në të njëjtin muaj, që do të lejonte që paratë e taksapaguesve të përdoren për fushata politike në media komerciale.

Liria e shprehjes: Ligji ndalon gjuhën që nxit urrejtjen nacionale, fetare ose etnike dhe parasheh ndëshkime për shkeljet. Individët mund të kritikojnë Qeverinë publikisht ose privatisht.

Shtypi dhe mediat, përfshirë median në internet: Ndërsa mediet dhe raportimi ka mbetur thellësisht i ndarë përgjatë linjave politike, numri i mediave të pavarura që në mënyrë aktive kanë shprehur haptas vështirime të ndryshme ka vazhduar të rritet. Ligjet që ndalojnë gjuhën e cila nxit urrejtjen nacionale, fetare dhe etnike mbulojnë edhe shtypin dhe mediat elektronike, publikimin e librave, si dhe gazetat dhe revistat në internet.

Në janar u krijua Rrjeti nacional kundër gjuhës së urrejtjes në media, nën drejtimin e Këshillit të Etikës së Mediave dhe me mbështetjen e OSBE-së. Rrjeti përbëhet nga 17 subjekte, duke përfshirë edhe mediat dhe gazetarë, shoqërinë civile, Qeverinë dhe aktorë të tjerë të rëndësishëm. Në shkurt filloi një fushatë ndërgjegjësimi nën moton, "Respekt, Jo urrejtje". Qeveria i pranoi këto organizata dhe nuk i kufizoi aktivitetet e tyre.

Në dhjetor 2018 dhe në shkurt, Qeveria ndryshoi Ligjin mbi Shërbimet e Mediave Audio dhe Audiovizive (AAVMS). Raporti i KE i majit vuri në dukje se zbatimi i ligjit do të kërkonte "angazhim të fortë politik për të garantuar profesionalizmin, respektimin e parimeve të transparencës, emërimet e bazuara në merita dhe përfaqësimin e drejtë". Përfaqësuesi i OSBE-së për lirinë e medias Harlem Desir

mirëpriti miratimin e ligjit të ndryshuar, duke thënë se ai "tani është në përgjithësi në përputhje me standardet evropiane dhe ndërkombëtare për mediat audiovizive".

Ndalohet reklamimi i Qeverisë në kanalet komerciale. Raporti i KE i majit shprehu shqetësimin se ndryshimet ligjore që lejuan financimin publik të fushatës së referendumit të shtatorit 2018 me blerje reklamash mundësuan politizimin e politikave editoriale.

Raporti i KE gjithashtu vuri në dukje se "nevojiten përpjekje të mëtejshme të vetë-rregullimit për të përmirësuar standardet profesionale dhe cilësinë e gazetarisë." Këshilli i Etikës në Media njoftoi se deri në gusht, 78 për qind e ankesave të marra ishin për raporte joetike ose lajme të rreme në portalet o në internet.

Gjykata Penale e Shkupit lëshoi një vërejtje më 5 maj ndaj 1TV për shkelje të rregullave të fushatës dhe të Kodit Zgjedhor gjatë raundit të parë të zgjedhjeve presidenciale në prill, duke vazhduar me reklamat politike përtej afatit ligjor. Më 12 korrik, Gjykata e Apelit e Shkupit la në fuqi verdiktin e shkallës së parë duke lëshuar vërejtje për 1TV për shkeljen.

Dhuna dhe ngacmimi: Ka pasur disa raste të kërcënimeve dhe ngacmimeve të pretenduara ndaj gazetarëve gjatë vitit.

Kreu i Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë, Mlladen Çadikovski, tha në Konferencën Globale për Lirinë e Medias më 10-11 korrik në Londër se mosndëshkimi për rastet e sulmeve ndaj gazetarëve mbetet një problem i madh dhe pengon lirinë e shprehjes. Sipas Shoqatës së Gazetarëve, Ministria e Brendshme përfundoi të 12 hetimet në pritje për sulmet ndaj gazetarëve që nga viti 2017, por asnjë veprim tjetër nuk u ndërмор përveç në një rast. Më 17 maj, Gjykata Themelore e Shkupit dënoi me kusht anëtarin e VMRO-DPMNE Toni Mihajlovski për kërcënimet kundër gazetarit Branko Triçkovski në qershor 2017.

Raporti i KE-së vuri në dukje se vendi duhet "të vazhdojë t'i kushtojë vëmendje ndjekjes së shpejtë dhe efektive nga autoritetet e zbatimit të ligjit dhe gjyqësorit të të gjitha rasteve të sulmeve fizike dhe verbale kundër gazetarëve".

Që nga 31 gushti, nuk u raportua asnjë progres në lidhje me hetimin e Zyrës së Prokurorisë Themelore mbi ankesën e ish-kryetarit të SHGM-së Naser Selmani të marsit 2018, për kërcënimet kundër jetës së tij dhe familjes së tij nga një individ i lidhur me partinë Bashkimi Demokratik për Integrim.

Më 16 prill, gazetarët që raportuan për infrastrukturën e dobët në fshatin Haraçinë thanë se kishin marrë kërcënime dhe sulme verbale nga individë që thuhet se kishin lidhje me Kryetaren e Komunës Milikije Halimi. Gazetarët pretenduan se individët i shoqëruan me forcë në ndërtesën e komunës pasi ata refuzuan të fshinin intervistat e tyre të regjistruara.

Në një njoftim për shtypin më 18 prill, Përfaqësuesi i OSBE-së për Lirinë e Mediave Harlem Desir dënoi kërcënimin, duke e quajtur atë një "sulm të hapur ndaj lirisë së medias." Për më tepër, Shoqata e Gazetarëve dhe Agjencia e Shërbimeve të Mediave Audiovizive e dënuan sulmin. Policia nuk hapi një hetim sepse, sipas tyre, gazetarët nuk e kishin denoncuar zyrtarisht rastin në polici. As Prokuroria nuk ngriti hetim.

Më 4 qershor, SHGM dhe Këshilli i Etikës së Mediave (KEM) dënuan ashpër "gjuhën e qartë të urrejtjes" kundër shqiptarëve etnikë gjatë festimit të fitores së Kupës Evropiane të Klubit të hendbollit Vardar, më 3-4 qershor në Shkup. SHGM dhe KEM shprehën shqetësimin se media nuk arriti të dënojë gjuhën e urrejtjes që bën thirrje për dhunë dhe jo tolerancë. Komiteti i Helsinkit, OJQ CIVIL dhe partitë politike etnike shqiptare dënuan gjuhën nxitës, duke bërë thirrje që autorët e krimit të nxirren para drejtësisë.

Censura ose kufizimi i përmbajtjeve: Ka pasur disa raportime sipas të cilave Qeveria ka detyruar gazetarët të vetë-censurohen. Në raportin e saj të 29 majit për vendin, KE ka vënë në dukje se "Nuk kishte përparim në përmirësimin e të drejtave të punës dhe sociale të gazetarëve, që punojnë në kushte pune shumë të këqija. Si pasojë, gazetarët ende praktikojnë vetë censurimin. Negociatat e gjata të udhëhequra nga sindikata e pavarur e gazetarëve dhe punëtorëve të medias nuk rezultuan me ndonjë marrëveshje kolektive të sindikatës me asnjë media."

Ligjet për shpifje: Personat e shpallur fajtorë për trillime, shpifje dhe gjuhë të ligë janë dënuar sipas gjobave të përcaktuara për shkaktimin e dëmit jomaterial. KE vuri në dukje se "janë ndërmarrë hapa paraprakë për të ulur gjobat për shpifje në një shumë simbolike e cila pritet të përmirësojë ndjenjën e ekuilibrit midis lirisë së shprehjes dhe mbrojtjes së reputacionit".

Zëvendëskryeministri Bujar Osmani i BDI-së njoftoi më 29 janar se partia e tij do të paraqesë padi për shpifje kundër gazetarëve dhe medias për pretendimet se disa zyrtarë të BDI kishin abuzuar me fondin shtetëror pensional. SHGM reagoi më 30 janar, duke u kërkuar politikanëve që të përmbahen nga ngritja e padive për shpifje kundër gazetarëve. Më 7 shkurt, zëdhënësi i KE Maja Kocijançiq vuri në dukje "kërcënimet me pasoja ligjore për mediat për raportimin e tyre", nga aktorët politikë, duke përsëritur rekomandimin e KE në vitin 2018 se vendi duhet të demonstrojë

"tolerancë zero për ngacmimet fizike dhe verbale dhe kërcënime ndaj gazetarëve".

Sekretari i Përgjithshëm i Qeverisë Dragi Rashkovski më 2 korrik paralajmëroi padi për shpifje kundër gazetarëve dhe portaleve mediatike për përhapjen e lajmeve të rreme duke pretenduar se ai ishte përfshirë në mënyrë të paligjshme në një ofertë për blerjen e një sistemi të navigimit ajror. SHGM kritikoi "kërcënimet e drejtpërdrejta" të Rashkovskit ndaj gazetarëve si "presion që mund të rezultojë në 'vetëcensurim'."

Liria e internetit

Qeveria nuk ka kufizuar ose penguar qasjen në internet ose censuruar përmbajtjet në internet. Nuk ka pasur raporte për vëzhgim qeveritar të komunikimeve private online pa autorizim përkatës ligjor.

Liria akademike dhe ngjarjet kulturore

Nuk ka pasur kufizime qeveritare për lirinë akademike apo ngjarjet kulturore.

b. Liria e tubimit dhe shoqërimit paqësor

Ligji e parasheh lirinë e tubimit dhe shoqërimit paqësor dhe Qeveria në përgjithësi i ka respektuara.

c. Liria e besimit fetar

Shikoni *Raportin e Departamentit të Shtetit mbi liritë fetare ndërkombëtare* në [https:// www.state.gov/religiousfreedomreport/](https://www.state.gov/religiousfreedomreport/) .

d. Liria e lëvizjes

Ligji parashikon lirinë e lëvizjes së brendshme, udhëtimet jashtë vendit, emigrimin dhe riatdhesimin dhe Qeveria përgjithësisht i ka respektuar këto të drejta.

Një "gjendje krize" ka qenë në fuqi për zonat kufitare me Greqinë dhe Serbinë që nga gushti i vitit 2015. Çdo gjashtë muaj Qeveria e ka zgjatur atë deri në fund të vitit. Gjendja e krizës lejon autoritetet qeveritare të rregullojnë hyrjen dhe transitin e emigrantëve në vend. Që nga mbyllja e "Rrugës së Ballkanit Perëndimor" në 2016, migrantët e kapur në këto zona janë vendosur rregullisht në qendrat e përkohshme të transitit, pranë kufirit, dhe janë kthyer në vendin e mëparshëm të transitit brenda disa ditësh. Nuk u siguroa liri e lëvizjes për migrantët ndërsa ishin në qendrat transite ose në qendrën e pritjes për të huajt e kontrabanduar, as nuk u krijua një procedurë

zyrtare largimi ose ripranimi.

Lëvizja në vend: Zyra e Komisionerit të Lartë të KB për Refugjatët (UNHCR) ka vlerësuar se rreth 25.000 persona kanë tranzituar në vend nga 1 janar - 31 gusht, por as UNHCR dhe as Organizata Ndërkombëtare për Migracionin (IOM) nuk kanë regjistruar ndonjë vepër urrejtje kundër tyre. UNHCR nuk ka vërejtur ndonjë kufizim të lëvizjes brenda vendit për personat e zhvendosur (PZHV), refugjatët ose personat pa shtetësi.

e. Personat e zhvendosur brenda vendit (PZHBV)

Sipas Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale (MPPS), 112 persona (26 familje) kanë mbetur të zhvendosur që nga konflikti i brendshëm i armatosur në vitin 2001, shtatë (tre familje) kanë jetuar në qendrat kolektive të banimit, dhe 105 persona (25 familje) kanë qenë në strehim privat ose me familjet pritëse. Qeveria ka ofruar mbrojtje dhe asistencë, dhe ka mbështetur kthimet e sigurta dhe vullnetare, si dhe rivendosjen dhe integrimin lokal të PZHBV-ve. Nuk pati raportime për persona të zhvendosur, viktima të abuzimeve.

Përkundër mungesës së një dokumenti të politikës kombëtare, Qeveria përgjithësisht ka respektuar *Parimet Udhëzuese të OKB-së mbi Zhvendosjen e Brendshme*.

f. Mbrojtja e refugjatëve

Abuzimi i migrantëve, refugjatëve dhe personave pa shtetësi: Qeveria ka bashkëpunuar me UNHCR, IOM dhe organizata të tjera humanitare në sigurimin e mbrojtjes dhe ndihmës për PZHBV-të, refugjatët, refugjatët e kthyer, azilkërkuesit, migrantët, personat pa shtetësi dhe personat e tjerë të prekur.

Autoritetet kanë ndërmarrë masa të rëndësishme për të luftuar dhe zbuluar rastet e kontrabandës së migrantëve. Gjatë vitit Qeveria ka krijuar një grup punues të përbërë nga përfaqësues nga Ministria e Brendshme dhe prokurorë nga Prokuroria Publike për Krimin e Organizuar dhe Korrupsionin. Raporti i KE i majit vuri në dukje problemin e kontrabandës që duhej adresuar vazhdimisht, pasi vendi vazhdonte të ishte nën presion të rëndë për shkak të vendndodhjes së tij gjeografike.

Raporti Vjetor i Komiteti të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut për 2018 ka deklaruar se, "Është mbajtur dispozita që kufizon lirinë e lëvizjes së azilkërkuesve. Gjegjësisht, neni 63 përcakton që liria e lëvizjes do të kufizohet në rrethana të jashtëzakonshme, për të përcaktuar identitetin dhe shtetësinë, dhe për të përcaktuar faktet dhe rrethanat e kërkesave të azilit, veçanërisht nëse është përcaktuar një rrezik për arratisje, në

mënyrë që të mbrohet urdhri dhe siguria kombëtare ose kur një i huaj mbahet për qëllimet e fillimit të një procedure për kthimin ose largimin e tij. "

IOM theksoi se lëvizja e migrantëve përmes rrugës së Ballkanit Perëndimor u lehtësua nga rrjetet e kontrabandës, të cilat i ekspozuan migrantët ndaj rreziqeve të konsiderueshme të abuzimit dhe praktikave shfrytëzuese, përfshirë trafikimin e qenieve njerëzore.

Ekzistonte një sistem multisektorial dhe procedurat standarde operative (PSO) për të siguruar mbrojtjen e viktimave të dhunës me bazë gjinore. UNHCR konsideron se sistemi kishte nevojë për forcim dhe një zbatim sistematik të PSO-ve, veçanërisht në lidhje me identifikimin e rasteve.

Dëbimi: UNHCR vlerësoi se aksesit në praktikën e azilit ishte përmirësuar vazhdimisht që nga viti 2016 dhe se shqetësimet e mëparshme në lidhje me praktikën arbitrare të mohimit të qasjes në azil ishin adresuar. Gjatë vitit nuk janë regjistruar raste të kthimit me forcë të azilkërkuesve ose refugjatëve në vendet e pasigurta, ose presion të papërshtatshëm nga ndonjë vend për t'i kthyer ata në vendin e tyre të origjinës.

Qasja ndaj azilit: Ligjet e vendit e parashohin dhënien e azilit ose statusit të refugjatit, ndërkaq Qeveria ka krijuar sistem për dhënien e mbrojtjes për refugjatët. UNHCR ka raportuar se mekanizmi për përcaktimin e statusit të refugjatëve nuk ka siguruar garanci themelore procedurale dhe përcaktim adekuat, siç parashihet me ligj. Ajo ka raportuar se 252 migrantë kanë kërkuar azil në tetë muajt e parë të vitit. Asnjë personi nuk iu dha statusi i refugjatit ose një formë plotësuese e mbrojtjes.

Në prill 2018 Parlamenti miratoi një Ligj të ri mbi Mbrojtjen Ndërkombëtare dhe të Përkohshme. Shoqata e Avokatëve të Rinj deklaroi se ligji i ri adresonte disa nga mangësitë e ligjit të vjetër që kishin të bënin me të drejtën për ribashkim familjar dhe aksesin në azil, por ai kufizonte padrejtësisht lirinë e lëvizjes së azilkërkuesve. IOM shprehu shqetësime të ngjashme në lidhje me ligjin e ri. Më 14 shtator, Gjykata Kushtetuese hodhi poshtë parashtresën e Shoqatës në maj 2018 që sfidonte nenet 63 dhe 65 të ligjit.

Qeveria u ka lëshuar dokumente të identifikimit të gjithë refugjatëve të njohur dhe personave tjerë nën mbrojtje subsidiare, por autoritetet shesh kanë vonuar ose nuk ua kanë lëshuar dokumentet e identifikimit azilkërkuesve të rinj.

Migrantëve të ndaluar në Qendrën e Transitit për të Huaj iu penguan qasja në azil. Një kërkesë për azil nga një person i mbajtur në Qendrën e Pritjes për të Huajt (një objekt i tipit të mbyllur në Gazi Babë) do të ishte e mundur vetëm pasi personi të

japë një deklaratë para gjykatës, në procedurë penale, kundër kontrabandistëve të tyre. Gjatë vitit, afërsisht 50 për qind e të gjitha kërkesave për azil të regjistruara në vend u përpunuan përmes Qendrës së Pritjes për të Huajt.

Gjatë vitit, Gjykatat Administrative dhe të Gjykata e Lartë Administrative vazhduan të shmangin vendimet mbi meritat e kërkesave për azil, megjithëse kishin autoritetin e duhur, sipas Shoqatës së Avokatëve të Rinj. Ata i kthyen çështjet në mënyrë rutinore në Ministrinë e Brendshme për shqyrtim të mëtejshëm.

Liria e lëvizjes Sipas UNHCR, autoritetet kanë arrestuar disa individë që i kishin kapur ndërsa ishin kontrabanduar. Arsyet për vendimet e paraburgimit janë arbitrare. Si rregull, personat supozohet të ndalohen derisa të përcaktohet identiteti i tyre. Megjithatë, ata rregullisht janë mbajtur edhe pas identifikimit, për t'i parandaluar që të arratiseshin nga vendi para se të jepnin dëshmi në gjykatë kundër kontrabanduesve. Për më tepër, shumica e azilkërkuesve që ishin paraburgosur më parë kanë raportuar se nuk u ishin lëshuar vendime ndalimi, ose nëse ata merrnin vendime të tilla ishte në një gjuhë që ata nuk mund ta kuptonin, duke i penguar ata të ushtronin të drejtën e tyre për rishikim gjyqësor.

Shoqata e Avokatëve të Rinj (SHAR) gjithashtu vuri në dukje praktikën e ndalimit të migrantëve të paligjshëm dhe azilkërkuesve për të siguruar dëshminë e tyre në procedurat penale të vazhduara gjatë vitit.

Urdhrat e paraburgimit nuk kanë specifikonin bazat ligjore për paraburgim dhe nuk ka pasur asnjë rishikim efektiv gjyqësor të vendimeve të paraburgimit. Sipas SHAR, që nga 28 gushti, të paktën 126 persona janë arrestuar si migrantë të paligjshëm.

Periudha mesatare e ndalimit gjatë vitit ka qenë 15 ditë, me periudhën më të gjatë prej 45 ditë dhe periudhën më të shkurtër prej një ditë.

Është vërejtur një farë përmirësimi krahasuar me vitet e mëparshme, pasi gratë, fëmijët ose familjet në përgjithësi nuk janë ndaluar dhe në vend të kësaj u përdorën masa alternative ndaj paraburgimit. Një Shtëpi e Sigurt, e drejtuar nga një OJQ, është marrë me qira për këta individë, me fonde nga donatorë ndërkombëtarë, kështu që ata nuk u vendosën në burg ose në ambientet e paraburgimit. Sidoqoftë, individët u monitoruan dhe u duhej të paraqiteshin tek autoritetet çdo javë.

Ligji i vitit 2018 për Mbrojtjen Ndërkombëtare dhe të Përkohshme prezantoi mundësinë e ndalimit të azilkërkuesve, referuar në ligj si "kufizim i lirisë së lëvizjes". Sipas kësaj dispozite, tre azilkërkues ishin arrestuar në Qendrën e Pritjes për të Huajt, një objekt i mbyllur. Ligji parasheh se "përdorimi i kufizimit të lirisë së

lëvizjes" duhet të jetë një mundësi e fundit. Ligji nuk parashikon alternativa adekuate ndaj paraburgimit. Gjatë 24 shtatorit, fëmijë të pashoqëruar dhe tre gra ishin mbajtur në paraburgim.

Punësimi: Nuk ka kufizime në mundësinë e refugjatëve për të punuar dhe ligji lejon azilkërkuesit, të cilët nuk kanë përfunduar procedurat e azilit brenda nëntë muajve të aplikojnë për një leje pune.

Ligji i vitit 2018 për Mbrojtjen Ndërkombëtare dhe të Përkohshme gjithashtu siguron të drejtën për të punuar për personat nën mbrojtje subsidiare, si dhe për azilkërkuesit, të cilët nuk kanë përfunduar kërkesën e azilit brenda nëntë muajve. Refugjatët e njohur dhe personat nën mbrojtje subsidiare me leje pune kanë mundësinë të hyjnë në tregun aktiv të punës. Megjithatë, azilkërkuesit u përballën me kufizime për shkak të ligjeve në kundërshtim. Sipas ligjit, një i huaj duhet të ketë një numër unik identifikimi të caktuar në mënyrë që t'i lëshohet një leje pune. Megjithëse një azilkërkues ka të drejtën ligjore të kërkojë një leje pune pas nëntë muajsh në procedurë, ai / ajo nuk ka të drejtë t'i caktohet një numër unik identifikimi, i cili nga i njëjti ligj lëshohet pasi të jepet një vendim pozitiv. Si pasojë, një azilkërkuesi i jepet e drejta për të punuar por nuk është në gjendje ta ushtrojë atë, një boshllëk serioz duke marrë parasysh disa procedura që zgjasin për dy deri në tre vjet, përfshirë rastet e rishikimit gjyqësor.

Qasja në shërbimet themelore: Azilkërkuesit, para një vendimi përfundimtar për kërkesat e tyre për azil, kanë pasur të drejtën e shërbimeve themelore shëndetësore, në përputhje me rregulloret për sigurimin shëndetësor. E njëjta gjë vlen për të drejtën për arsim. Deri më sot, megjithatë, nuk ka pasur raste të fëmijëve që vijnë nga jashtë rajonit të regjistruar në institucionet arsimore shtetërore. Pas njohjes së statusit, personat me status refugjati kanë të drejtën e kujdesit të plotë shëndetësor të ofruar në të njëjtat kushte siç është për qytetarët.

Zgjidhje të qëndrueshme: Sipas UNHCR asnjë nga 394 individët nga konflikti i vitit 1999 në Kosovë që mbetën në vend nuk u kthyen në Kosovë gjatë vitit. Asnjë rast i zhvendosjes nuk ishte regjistruar.

Ligji parashikon natyralizimin e refugjatëve që banojnë në vend nën kushte të preferuara, ndërsa personat nën mbrojtje subsidiare mund të natyralizojnë siç bëjnë të huajt e tjerë që qëndrojnë legalisht në vend për një minimum prej tetë vjetësh. Gjatë vitit, një refugjat dhe një person nën mbrojtje subsidiare u natyralizuan.

Sipas ligjit, MPPS, në bashkëpunim me Ministrinë e Brendshme dhe UNHCR, duhet të lehtësojnë kthimin vullnetar të azilkërkuesve në shtëpitë e tyre. Nuk ka pasur raste të riatdhesimit vullnetar të asistuar gjatë vitit.

UNHCR edhe më tej i ka ndihmuar azilkërkuesit nga Kosova të cilët janë refuzuar dhe që u është lejuar të qëndrojnë në vend. Qeveria u ka lëshuar atyre dokumente të përkohshme identifikimi, për t'ua siguruar qasjen deri te shërbimet. MPPS ka siguruar zgjidhje të integruara dhe të qëndrueshme, me mbështetjen e UNHCR-së për rreth 274 refugjatë që kanë aplikuar për integrim në vend. Ministria ka siguruar ndihmë sociale, ndihmë strehimi dhe akses në arsim, kujdes shëndetësor dhe në tregun e punës.

Mbrojtja e përkohshme: Qeveria siguron mbrojtjen shitesë për individët të cilët nuk mund të kualifikohen si refugjatë, por nuk kishte mbrojtje të tilla të dhëna gjatë vitit.

g. Personat pa shtetësi

Disa banorë të përhershëm ishin ligjërisht pa shtetësi, pavarësisht përmbushjes së një ose më shumë kriterëve për shtetësi. Sipas statistikave të konsoliduara nga Qeveria, UNHCR dhe OJQ-të, ka pasur 569 persona pa shtetësi të regjistruar në vend në fund të vitit. Ata kanë qenë kryesisht romë të cilët nuk kanë qenë të regjistruar dhe pa dokumente të identifikimit. Fëmijët e lindur në vend të personave pa shtetësi konsiderohen shtetas dhe kanë të drejtën të regjistrohen dhe të marrin certifikatë. Një program qeveritar për të regjistruar personat pa dokumente filloi në fund të vitit 2018.

Rreth 281 persona janë regjistruar si banorë të zakonshëm me kombësi të papërcaktuar dhe në rrezik të mbeten pa shtetësi që nga shpërbërja e ish Republikës Socialiste Federale të Jugosllavisë në vitin 1991. MPPS ka vlerësuar se rreth 500 fëmijë nuk kishin certifikata lindjeje ose nuk ishin të regjistruar me emër personal në vend. Në fillim të vitit 2018 Qeveria ka nisur një program për regjistrimin e personave pa dokumente. Në korrik, ajo lëshoi përsëri një thirrje publike për personat pa certifikata të lindjes dhe pa regjistrim të emrit personal për të aplikuar për regjistrin e lindjeve deri në fund të shtatorit.

Pjesa 3. Liria për të marrë pjesë në procesin politik

Ligji iu ofron qytetarëve mundësinë për të zgjedhur qeverinë e tyre në zgjedhje periodike të lira dhe të drejta të mbajtura me votim të fshehtë dhe në bazë të votimit të përgjithshëm dhe të barabartë.

Zgjedhjet dhe pjesëmarrja politike

Zgjedhjet e fundit: Zgjedhjet e përgjithshme për president u mbajtën në dy raunde më 21 prill dhe më 5 maj. Sipas raportit të OSBE / ODIHR mbi zgjedhjet "në administrimin e mirë të [raundit të dytë] të zgjedhjeve presidenciale, respektimi i vazhdueshëm i lirisë themelore i lejoj votuesit të bënin një zgjedhje të informuar midis kandidatëve." Raporti gjithashtu vuri në dukje mangësitë në rregullat e fushatës që reflekton mangësi më të gjera në ligjin zgjedhor dhe mungonte transparenca e financimit të fushatës për shkak të raportimit jo të plotë. Zgjedhjet parlamentare të viti 2016 kishin një pjesëmarrje rekord të lartë dhe vetëm parregullsi të vogla të konfirmuara. Sipas raportit të OSBE / ODIHR, megjithëse Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve (SEC) luftonte me përgatitjet e zgjedhjeve, dita e zgjedhjeve ka qenë përgjithësisht mirë e administruar dhe e rregullt. Ndërsa ODIHR gjeti që liritë themelore përgjithësisht janë respektuar dhe kandidatët kanë qenë në gjendje të bënin fushatë të lirë, ai vuri në dukje se zgjedhjet u zhvilluan "në një mjedis të karakterizuar nga mungesa e besimit të publikut në institucionet dhe establishmentit politik, dhe akuza për shtrëngim të votuesve". Sipas ODIHR, zgjedhjet nuk arritën të përmbushin disa angazhime të rëndësishme të OSBE-së për një proces zgjedhor demokratik; U vërejt frikësimi i votuesve, presioni i gjerë ndaj nëpunësve civilë, blerja e votave, detyrimi dhe shpërdorimi i burimeve administrative.

Gjatë vitit, Avokati i Popullit ka pranuar ankesa nga 57 qytetarë në lidhje me të drejtat e zgjedhjeve. Prej tyre, 47 kishin të bënin me shkelje të të drejtave të votimit, pesë kishin të bënin me kërcënime ose presione, tre me të drejtën e votës për të burgosurit dhe dy me të drejtën e votës për personat e sëmurë. Sipas Avokatit të Popullit, Kodi Zgjedhor dhe zbatimi i tij duhet të përmirësohen për të adresuar çështjet e të drejtave të votës.

Partitë politike dhe pjesëmarrja politike: Ka disa kufizime në themelimin ose anëtarësimin në partitë politike, të cilat i nënshtrohen ligjeve të njëjta si çdo qytetar i zakonshëm. Ndërsa anëtarësimi në një parti politike nuk është i detyrueshëm, ka një sistem aktiv patronazhi në vend ku palët japin përfitime dhe avantazhe të veçanta për anëtarët e tyre. Partia opozitare VMRO-DPMNE akuzoi qeverinë për vazhdimin e këtyre praktikave, duke pretenduar se nuk janë ndjekur kualifikimet arsimore dhe profesionale të përcaktuara me ligj për pozitat e administratës publike. Për shembull, më 22 prill, Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSPK) ka rekomanduar ngritjen e akuzës kundër Ministrit të Ekonomisë padisë kundër Ministrit të Ekonomisë Kreshnik Bektashi dhe kryetarit të Këshillit të Prokurorit Kola Sterjev për shkelje të ligjeve të konfliktit të interesit duke punësuar dhe

emëruar anëtarët e familjes.

Pjesëmarrja e grave dhe minoriteteve: Nuk ka ligj që kufizon pjesëmarrjen e grave dhe pjesëtarëve të minoriteteve në procesin politik, dhe gratë dhe minoritetet kanë marrë pjesë në të.

Sipas ligjit, listat e kandidatëve të secilës parti politike për zgjedhjet parlamentar dhe lokale duhet të kenë shumëllojshmëri gjinore. Jo më shumë se dy të tretat e kandidatëve të listës mund t'i takojë gjinisë së njëjtë. Në gusht, 48 nga 120 deputetët ishin gra dhe katër gra ishin pjesë e kabinetit qeveritar që numëron 25 ministra. Gjashtë nga 81 kryetarë të komunave ishin gra.

Shqiptarët dhe pakicat e tjera etnike kanë vazhduar të ankohen për përfaqësimin e pabarabartë në kuadër të Qeverisë dhe për praktikat diskriminuese që i përjashtonte ata nga pjesëmarrja politike. Kishte nëntë ministra shqiptarë etnikë në kabinetin qeveritar me 25 anëtarë. Ishin 23 anëtarë shqiptarë etnikë të Parlamentit, përfshirë Kryetarin e Parlamentit.

Pjesa 4. Korrupsioni dhe mungesa e transparencës në Qeveri

Ligji parasheh ndjekje penale për korrupsionin e zyrtarëve. Qeveria në përgjithësi ka zbatuar ligjin, ndonëse ka pasur raporte për zyrtarë të përfshirë në korrupsion. OJQ-të kanë theksuar rolin dominues të Qeverisë në ekonomi që ka krijuar mundësitë për korrupsion. Qeveria ka qenë punëdhënësi më i madh në vend, dhe disa analistë kanë vlerësuar se ajo punëson mbi 180.000 persona, pavarësisht se statistikat zyrtare tregojnë se punësimin në sektorin publik është rreth 128,000.

Korrupsioni: Në raportin e tij të 29 majit, KE vuri në dukje se vendi ka "një farë niveli të përgatitjes", dhe "është bërë përparim i mirë përmes konsolidimit të mëtejshëm në hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e çështjeve të nivelit të lartë të korrupsionit dhe ndryshimeve në kornizën legjislative " Raporti në veçanti vuri në dukje se emërimi më 8 shkurt i Komisionit të ri Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSPK) ishte më transparent se më parë dhe theksoi hapat e ndërmarra nga komisioni për të luftuar në mënyrë aktive korrupsionin. Komisioni gjithashtu ka pranuar këtë, ndonëse, korrupsioni i pranishëm në shumë fusha mbeti një shqetësim.

Deri më 26 gushti, KSPK kishte marrë 465 ankesa të qytetarëve dhe 12 sinjalizuesve, shumica e të cilave kishin të bënin me shpërdorimin e fondeve publike, moskryerjen e kujdesit të duhur dhe sjellje të tjera jo etike. Përveç kësaj, komisioni kishte marrë edhe 81 ankesa për konflikt interesi. KSPK ngriti me iniciativën e vet 21 raste që përfshijnë akuza për korrupsion dhe 65 raste të tjera për nepotizëm. Komisioni gjithashtu ka publikuar 68 vendime që rezultuan në qortime publike ndaj

zyrtarëve publikë, rekomandimin e masave disiplinore kundër katër zyrtarëve publikë dhe një propozim për të shkarkuar një zyrtar tjetër.

Më 21 gusht, Gjykata Penale e Shkupit ka lëshuar një urdhër paraburgimi 30-ditor për Kryeprokuroren Speciale Katica Janeva për "shpërdorim të pozitës zyrtare" në lidhje me çështjen "Reket". Paraburgimi i saj kishte ndodhur pas urdhrit për paraburgim të Gjykatës Penale në Shkup më 15 korrik kundër drejtuesit të 1TV Bojan Jovanovski (i quajtur "Boki 13") dhe biznesmenit Zoran Milevski në të njëjtën çështje. Këshilli i Prokurorëve shkarkoi Janevën më 15 shtator me rekomandim nga Parlamenti. Gjyqi ishte caktuar të fillonte më 3 dhjetor.

Më 13 shtator, Kryeprokurori Publik kishte marrë autoritetin mbi çështjet e PSP-së dhe kishte njoftuar se do t'i caktojë çështjet në zyrat e prokurorisë përkatëse bazuar në kompetencat e tyre.

Më 8 mars, Gjykata Penale e Shkupit ka lëshuar vendimin dhe ka shpallur dënimin kundër ish-drejtorit të DKS-së Sasho Mijallkov me një dënim me tre vjet burg në çështjen e PSP-së "Titanik 2", me akuzat për përfitimit të paligjshëm nga tregtia me ndikim të paligjshëm për të kryer mashtrim zgjedhor në lidhje me Zgjedhjet lokale të vitit 2013 në Strumicë. Gjykata gjithashtu ka dënuar kreun e Partisë Demokratike të Shqiptarëve (PDSH) Menduh Thaçi me tre vjet burg; ish-anëtarët e Komisionit Shtetëror Zgjedhor të VMRO-DPMNE-së Sasho Srcev, Aneta Stefanovska dhe Vlatko Sajkovski me nga tre vjet burg secili; dhe anëtarin e PDSH-së Bedredin Ibraimi me katër vjet e gjashtë muaj burg për shpërdorim të autoritetit zyrtar. Ankesat e mbrojtjes ishin në pritje përpara Gjykatës së Apelit të Shkupit më 10 shtator.

Policia kishte arrestuar dhe e kishte sjellë në burg të dënuarin e PSP-së "Trust" Sead Koçan më 1 gusht për të vuajtur dënimin e tij prej katër vjet e tetë muaj për mashtrim gjatë prokurimit publik. Më 11 mars, Gjykata e Apelit e Shkupit la në fuqi dënimet e Sead Koçan dhe Vasilije Aviroviç në këtë rast. Gjykata ka mbështetur gjithashtu një urdhër për konfiskimin e 17.3 milion €, (19.03 milion \$), shuma më e madhe e konfiskuar ndonjëherë nga gjykatat në Maqedoninë e Veriut.

Një gjykatë hungareze më 27 qershor ka refuzuar kërkesën e Maqedonisë së Veriut për ekstradimin e ish-kryeministrit Gruevski, i cili iku në Hungari në nëntor 2018 pasi gjykata kishte refuzuar apelin e tij dhe e kishte urdhëruar të paraqitej në burg për të filluar vuajtjen e një dënimi dy-vjeçar në çështjen "Tank" që përfshinte prokurim mashtrues të një Mercedesi Benz të blinduar prej 600,000 euro (660,000 dollarë) në vitin 2012. Hungaria i dha atij azil. Për më tepër, Ministria e Drejtësisë më 7 tetor kishte njoftuar se kishte marrë njoftim nga autoritetet hungareze më 5

gusht se Gjykata e Lartë e Hungarisë kishte refuzuar kërkesën e Maqedonisë së Veriut për ekstradimin e Gruevskit në çështjen kundër organizatorëve të dhunës në Parlament të 27 Prillit 2017. Më parë, më 27 qershor, një gjykatë hungareze kishte refuzuar ekstradimin e Gruevskit në lidhje me rastin e PSP-së "Tank". Gjithashtu, më 13 nëntor, Gjykata Penale e Shkupit kishte hedhur poshtë akuzat kundër Gruevskit në çështjen "Trajektorja" e PSP-së për shkak të parashkrimit që hyri në fuqi.

Zbulimi financiar: Ligji për anti-korrupsion kërkon që zyrtarët e emëruar dhe të zgjedhur, së bashku me familjet e tyre të afërta, t'i deklarojnë të ardhurat dhe pasurinë, duke paraparë dënime për shkelje të ligjit. Qytetarët kanë pasur mundësi t'i shohin deklaratimet në ueb-faqen e KSKK-së. Komisioni gjithashtu ka pranuar dhe kontrolluar deklaratat të konfliktit të interesit të paraqitura nga zyrtarë publikë. Në një rast të spikatur, KSKK-së ka zbuluar një konflikt interesi që ka përfshirë Zëvendëskryeministrin për Çështjet Ekonomike Koço Angjushev dhe bizneset në të cilat ai ka pasur interes.

Pjesa 5. Qëndrimi qeveritar ndaj hetimeve ndërkombëtare dhe joqeveritare për abuzime të pretenduara të të drejtave të njeriut

Grupet vendase dhe ndërkombëtare të të drejtave të njeriut në përgjithësi kanë vepruar pa kufizime qeveritare dhe i kanë hetuar dhe publikuar gjetjet e tyre mbi të drejtat e njeriut. Zyrtarët qeveritarë ishin treguar të gatshëm për t'i dëgjuar këto grupe por ngandonjëherë nuk kanë reaguuar ndaj vështrimeve të tyre. Gjatë vitit disa ministri kishin formuar grupe punuese që përfshinin anëtarë të shoqërisë civile, dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile ishin ftuar të merrnin pjesë në debatet parlamentare.

Në dhjetor 2016 autoritetet tatimore nisën inspektimin në 20 organizata të shoqërisë civile. Zyra e të Ardhurave Publike synonte OJQ-të që kishin qenë kritike ndaj politikave të Qeverisë së udhëhequr nga VMRO-DPMNE. Në vitin 2018, ministri i Brendshëm ka informuar përfaqësuesit e organizatave të shoqërisë civile se Ministria e Brendshme i kishte kërkuar prokurorit të mbyllte hetimet për mungesë provash, gjë që u bë në prill.

Organet qeveritare për të drejtat e njeriut: Avokati i Popullit ka punuar në drejtim të mbrojtjes së qytetarëve nga shkeljet e të drejtave të tyre nga institucionet publike, uljes së diskriminimit ndaj bashkësive pakicë dhe personave me nevoja të posaçme, promovimit të përfaqësimit të barabartë në jetën publike, si dhe trajtimit të të drejtave të fëmijëve.

Ligji i 22 majit që hyri në fuqi më 21 gusht i dha fund Komisionit për Parandalimin e Diskriminimit. Emërimi i komisionit ishte ende në pritje në fund të vitit.

Pjesa 6. Diskriminimi, shpërdorimet shoqërore dhe trafikimi me qenie njerëzore Gratë

Dhunimi dhe Dhuna në Familje: Përdhunimi i burrave dhe grave, përfshirë edhe dhunën bashkëshortore është i kundërligjshëm. Dënimet për dhunim lëvizin prej një deri në 15 vite burg, por ka zbatim të dobët të ligjit. Dhuna në familje është e paligjshme, por ishte një problem i vazhdueshëm dhe i përhapur.

Nga janari deri në qershor, MPPS kishte regjistruar 767 viktima të dhunës në familje, nga të cilët 572 ishin gra, 160 burra dhe 75 fëmijë. Gjashtë, të gjitha femra, ka qenë viktima të abuzimit seksual.

Qeveria ka drejtuar katër Qendra Rajonale për Viktimat e Dhunës në Familje që kanë strehuar 56 viktima. Në bashkëpunim me sektorin civil, Qeveria ka financuar një Qendër për Viktimat e Dhunës në Familje dhe një Qendër Krizash, e cila i mban viktimat prej 24 deri në 48 orë. Në vitin 2018 ato kishin strehuar 126 viktima. Një OJQ vendase ka operuar me një kontakt-linjë telefonike në maqedonisht dhe shqip, si dhe me dy qendra krize për strehim të përkohshëm të viktimave të dhunës në familje.

Ngacmimi seksual: Ligji e ndalon ngacmimin seksual në vendin e punës ndaj burrave dhe grave dhe jep udhëzime për shqiptimin e dënimit prej tre muaj deri në tre vite burg. Qeveria në mënyrë efektive ka zbatuar ligjin. Aktivistët për të drejtat e grave kanë formuar një lëvizje të re shoqërore me hashtagun #TaniTregoj për të treguar normalizimin e ngacmimeve seksuale në shoqëri.

Ngacmimi seksual i grave në vendin e punës ka qenë problem dhe në përgjithësi, viktimat nuk i kanë denoncuar rastet e këtilla për shkak të frikës nga publiciteti dhe humbja e mundshme e vendit të punës.

Detyrimi në kontrollin e popullsisë: Nuk ka pasur raportime për abort të detyruar ose sterilizimin e pavullnetshëm.

Diskriminimi: Gratë kanë të njëjtin status juridik si burrat sipas ligjeve të familjes, të fesë, statusit personal, të punës, pronës, kombësisë dhe të trashëgimisë. Ligjet u zbatuan në mënyrë efektive. Në disa komunitete, praktika e burrave që drejtojnë votimin ose votojnë në emër të anëtarëve femra të familjes, ka privuar gratë nga e drejta e tyre. Nga janari në korrik, gjithsej 21 ankesa ishin paraqitur në Komisionin për Mbrojtjen nga Diskriminimi në lidhje me trajtimin e pabarabartë të grave në jetën politike.

Parlamenti ka sjellë Ligjin për Mbrojtjen dhe Parandalimin e Diskriminimit më 11 Mars, duke renditur në mënyrë të qartë identitetin gjinor dhe orientimin seksual si kategori të mbrojtura nga diskriminimi. Ligji kërkon që gjykatat të heqin dorë nga tarifatat për paditësit në çështjet e diskriminimit dhe për paditë e veprimit të shoqërisë civile.

Gjatë vitit SHAR dhe Komisioni i Antidiskriminimit kishin marrë ankesa me pretendime të për diskriminim ndaj grave sportiste. Komisioni konstatoi se ekzistonte diskriminim dhe u rekomandoi të gjitha federatave të sporteve që të harmonizonin rregulloret dhe praktikatat e tyre të brendshme me ligjet antidiskriminim. SHAR gjithashtu kishte marrë ankesa në lidhje me diskriminimin në vendin e punës ndaj grave shtatzëna.

Fëmijët

Regjistrimi i lindjes: Ligji e përcakton shtetësinë në radhë të parë sipas shtetësisë së prindërve. Ai gjithashtu parasheh mundësinë fitimin e shtetësisë për fëmijët e gjetur në territorin e vendit nëse nuk njihen prindërit, përderisa autoritetet nuk zbulojnë që prindërit janë të huaj para moshës 18-vjeçare të fëmijës. Të gjitha lindjet në spitale dhe institucione mjekësore janë regjistruar automatikisht dhe ligji kërkon që të gjithë fëmijët, përfshirë edhe ata që kanë lindur në shtëpi, të regjistrohen në zyrat e ofiqarit brenda 15 ditëve nga dita e lindjes. Disa familje rome e kanë vonuar regjistrimin e foshnjave të lindura, duke ia vështirësuar atyre qasjen në përfitimet arsimore, mjekësore dhe përfitime tjera në jetë, për shkak të mungesës së dokumenteve të identifikimit.

Keqpërdorimi i fëmijëve: Ka ligje kundër keqpërdorimit të fëmijëve dhe dënimet përfshijnë gjoba, burgim dhe mbylljen e bizneseve. Keqpërdorimi i fëmijëve ka qenë problem në disa rajone. Qeveria ka operuar me një linjë telefonike për dhunën në familje, përfshirë edhe keqtrajtimin e fëmijëve

Martesa e detyruar dhe e hershme: Moshë minimale ligjore për martesë është moshë 18-vjeçare. Gjykata mund ta lejojë martesën për personat e moshës 16-18 vjeçare, në qoftë se konstaton se kanë aftësi mendore dhe fizike për martesë. Martesat e detyruara dhe të hershme kanë ndodhur tek bashkësia rome dhe në masë shumë më të vogël në bashkësinë etnike shqiptare. Nuk ka statistika zyrtare për nënat e mitura.

Eksplotimi seksual i fëmijëve: Ligji ndalon çdo lloj të eksplotimit të fëmijëve për qëllimet e seksit komercial, përfshirë ofertën, shitjen ose furnizimin e fëmijëve për prostitucion. Dënimet për eksplotimin e fëmijëve për qëllimet e seksit komercial përcaktohen prej 10 deri në 15 vite burg. Ligji e ndalon pornografinë e fëmijëve dhe

dënimet për këtë janë prej pesë deri në 15 vite burg. Autoritetet kanë zbatuar ligjin. Mosha minimale për marrëdhënie seksuale me pajtim është mosha 16-vjeçare. Vendi ndjek Konventën për të Drejtat e Fëmijëve, sipas së cilës çdo person nën moshën 18 vjeç konsiderohet fëmijë.

Eksplotimi seksual për qëllime komerciale i fëmijëve është konsideruar si problem nga autoritetet, por nuk i kanë ditur përmasat. Shteti kishte regjistër në internet, ku mund të kërkohet sipas emrit dhe adresës së personave të dënuar për trafikim të fëmijëve dhe keqpërdorim seksual të fëmijëve, ku jepen fotografi, evidenca të dënimit, si dhe adresat e banimit të të dënuarve Kryerësit e veprës mund të kërkojnë të mënjanojnë nga lista 10 vite pas vuajtjes së dënimit, me kusht që të mos kryejnë veprë tjetër. Sipas regjistrit, gjatë vitit kishte gjashtë pedofilë që vuanin dënime me burg prej dy deri 20 vjet.

Fëmijë të zhvendosur: Sipas MPPS në fund të gushtit ka pasur 56 fëmijë të regjistruar të zhvendosur me prejardhje të ndryshme etnike. Nga qershori 2018 deri në gusht, MPPS përmes ekipeve lëvizëse të themeluara nga Qendrat për Punë Sociale, dhe me mbështetjen e UNICEF dhe IOM, kishte regjistruar gjithsej 222 fëmijë në rrugë. Një raport në muajin tetor të viti 2016 nga Zyra e Avokatit të Popullit ka vlerësuar se 236 fëmijë jetonin pa strehë. Me mbështetje ndërkombëtare, Ministria ka drejtuar dy qendra ditore për fëmijët e rrugës. Qeveria ka administruar një strehimore transiti për fëmijët e rrugës, por efektiviteti i saj për të siguruar shërbime përkatëse sociale ka qenë i kufizuar si rrjedhojë e sipërfaqes së vogël (shih pjesën 2.d.).

Fëmijë të Institucionalizuar: Në vitin 2018, mbështetësit dhe Avokati i Popullit kanë raportuar për mungesë të llogaridhënies lidhur me rastet e moskujdesit dhe keqpërdorimit të fëmijëve në jetimore, strehimore dhe qendrat e paraburgimit. Për të adresuar këtë, në vitin 2018 MPPS kishte filluar të zëvendësonte Institucionin Publik për Kujdesin e Fëmijëve me Probleme Sociale Arsimore dhe Sjellje të Shqetësuar dhe dy shtëpi publike për fëmijë pa prindër me strehim individual në shtëpi. Deri në gusht, pesë deri në gjashtë fëmijë për shtëpi ishin strehuar me mbikëqyrje 24-orëshe nga punonjësit socialë dhe ofruesit e kujdesit për fëmijët. Deri më 13 tetori, të gjithë jetimët nën tre vjeç ishin në shtëpitë strehuese. MPPS gjithashtu kishte ndërmarrë hapa për të shkurtuar kohën e nevojshme për të birësuar fëmijë jetimë ose të braktisur. Nuk kishte raporte të rasteve të abuzimit të fëmijëve në banesat e reja.

Avokati i Popullit vuri në dukje se institucioni edukativ-korrektues për të miturit në Volkovija-Tetovë, i përfunduar në 2016, ende nuk ishte vënë në funksion. Të miturit kishin vazhduar të strehohen në burgun në Ohër, i cili nuk i plotësonte plotësisht kriteret e vendosura për akomodimin e të miturve dhe nuk ofronte shërbime të

përshtatshme rehabilituese dhe mjekësore.

Rrëmbimi ndërkombëtar i fëmijëve: Shteti është palë-nënshkruese e Konventës së Hagës për aspektet civile të rrëmbimit ndërkombëtar të fëmijëve (1980). Shikoni *Raportin Vjetor të Departamentit të Shtetit për Rrëmbimin Ndërkombëtar të Fëmijëve nga Prindërit* në [https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Rrëmbimi / për ofruesit / raportet ligjore -dhe-të dhënat / rastet e raportuara.html](https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Rrëmbimi/për_ofruesit/raportet_ligjore_-dhe-të_dhënat/_rastet_e_raportuara.html) .

Antisemitizmi

Sipas komunitetit hebre, rreth 200 persona hebrej banonin në vend. Bashkësia nuk ka raportuar asnjë veprim të dhunshëm kundër bashkësisë ose akte antisemitike gjatë vitit.

Trafikimi me qenie njerëzore

Shikoni Raportin e Departamentit të Shtetit *për trafikimin me qenie njerëzore* në [https:// www.state.gov/trafficking-in-persons-report/](https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/) .

Personat me aftësi të kufizuara

Ligji e ndalon diskriminimin e personave në bazë të aftësive të kufizuara fizike, shqisore, intelektuale dhe mendore, duke përfshirë qasjen e tyre ndaj arsimit, punësimit, shërbimeve shëndetësore, informacionit, komunikimit, ndërtesave, transportit, sistemit gjyqësor ose shërbimeve të tjera shtetërore, por Qeveria nuk i ka zbatuar gjithmonë këto dispozita në mënyrë efektive. Ligji i ri për parandalimin e diskriminimit njeh mos sigurimin e akomodimit të arsyeshëm si një formë diskriminimi për shkak të aftësisë së kufizuar. Ligji u lejon atyre që pretendojnë se janë diskriminuar të parashetrojnë ankesa në Komisionin për Mbrojtje nga Diskriminimi. Komisioni nuk ishte në funksion në nëntor, në pritje të emërimit të anëtarëve të rinj.

Një fond i veçantë qeveritar për nxitjen e punësimit të personave me aftësi të kufizuara rregullohet me ligj të posaçëm. Agjencia e Punësimit e menaxhon fondin, nën mbikëqyrje të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale. Ky fond ka siguruar grante për rindërtimin e zyrave ose për furnizimin me pajisje të zyrave, për të siguruar kushte të arsyeshme për persona me aftësi të kufizuara. Sipas ligjit, personat me aftësi të kufizuara fizike ose mendore duhet të marrin aprovim nga komisioni mjekësor i Qeverisë, për të shërbyer në pozita mbikëqyrëse në sektorin privat dhe atë qeveritar.

Ligji kërkon që ndërtesat e reja të ndërtohen sipas standardeve për qasje të lehtë, ndërsa objektet ekzistuese publike duhej ta mundësojnë qasje për personat me aftësi të kufizuara deri në vitin 2015. OJQ-të kanë raportuar se godinat publike nuk janë në pajtim me ligjin. Ndonëse të gjithë autobusët e blerë që në vitin 2013 nga Qeveria për Qytetin e Shkupit kanë mundësuar qasje të lehtë, transporti publik, në masë të madhe nuk kanë ofruar akses për personat me aftësi të kufizuara në rajonet e tjera.

Ministria e Arsimit dhe Shkencës ka bërë përpjekje për të siguruar mbështetje adekuate për t'ua mundësuar vijimin e rregullt të procesit mësimor fëmijëve me aftësi të kufizuara. Janë punësuar edukatorë të posaçëm, të cilët i janë deleguar nëpër shkolla të caktuara ose si edukatorë “të lëvizshëm” në nivel komunal, për t'i mbuluar të gjitha shkollat e komunës, duke i mbështetur mësimdhënësit të cilët kanë fëmijë me aftësi të kufizuara në klasat me mësim të rregullt. Autoritetet e shkollës kishin vazhduar me instalimin e ashensorëve në disa shkolla fillore, si dhe teknologji për t'u ndihmuar nxënësve me aftësi të kufizuara për t'i shfrytëzuar kompjuterët në shkollat e zgjedhura fillore dhe të mesme. Pavarësisht përpjekjeve të cekura, një numër i madh i nxënësve me aftësi të kufizuara edhe më tej mësimin e ndjekin në shkollat të veçanta. Shumë nga qendrat e votimit në zgjedhjet presidenciale, veçanërisht në zonat rurale, kanë mbetur të paaksesueshme për personat me aftësi të kufizuara.

Në korrik, Njësia e Fëmijëve dhe Aftësia e Kufizuar e Avokatit të Popullit formoi një Ekip të Monitorimit të Zbatimit të Konventës. Deri më 13 shtator, Avokati i Popullit kishte pranuar dhe kishte vepruar në lidhje me 12 ankesa për diskriminim ndaj personave me aftësi të kufizuara.

Minoritetet nacionale/racore/etnike

Sipas regjistrimit të fundit të vitit 2002, përbërja e popullatës ka qenë: 64.2% maqedonas, 25.2% shqiptarë, 3.9% turq, 2.7% romë, 1.8% serb, 0.8% boshnjakë dhe 0.5% vllleh. Sipas raportit vjetor të Avokatit të Popullit, pakicat etnike, me përjashtim të serbëve dhe vlllehve, kanë pasur përfaqësim më të ulët në shërbimin publik dhe institucionet tjera shtetërore, përfshirë edhe ushtrinë, policinë, agjencitë e zbulimit, si dhe gjykatat, bankën nacionale, doganat dhe ndërmarrjet publike.

Ligji e mundëson arsimin fillor dhe të mesëm në gjuhën maqedonase, shqipe, rome, turke dhe serbe. Numri i nxënësve të pakicave që e kanë vijuar arsimin e mesëm në gjuhën e tyre amtare ka vazhduar të rritet, veçanërisht pas shpalljes së arsimit të mesëm si obligues në vitin 2007, megjithëse Qeveria nuk ka pasur mundësi të sigurojë mësimdhënie të plotë në gjuhën rome, për shkak të mungesës së mësimdhënësve të kualifikuar. Më 15 janar, Ligji për Përdorimin e Gjuhëve u shpall

dhe u bë përfundimtar. Ligji është parë nga shumë shqiptarë etnikë si zgjidhja e çështjes së fundit të mbetur nga Marrëveshja Kornizë e Ohrit. Shqiptarët etnikë kanë vazhduar të kritikojnë përfaqësimin e pabarabartë në ministritë qeveritare dhe ndërmarrjet publike, si dhe ndarjen e padrejtë të buxhetit.

Në shtator zyra e Avokatit të Popullit ka vënë në dukje zbatimin e ngadaltë të masave për përfaqësim të drejtë të bashkësive etnike në administratën shtetërore, duke përfshirë organet e zbatimit të ligjit. Sipas raportit vjetor të Avokatit të Popullit për vitin 2018, përfaqësimi i shqiptarëve etnikë në institucionet shtetërore ka qenë disi më i ulët krahasuar me vitet e mëparshme. Përfaqësimi i shqiptarëve etnikë dhe pakicave të tjera brenda administratës civile të Ministrisë së Mbrojtjes ka mbetur i ulët, me 19 për qind nga numri i përgjithshëm dhe nën 13 për qind në pozicione menaxheriale / udhëheqëse. Disa njësi elitare të policisë dhe ushtrisë nuk kishin pothuajse asnjë përfaqësim të pakicave etnike.

Romët kanë raportuar diskriminim të gjerë shoqëror. OJQ-të dhe ekspertët ndërkombëtarë kanë raportuar se romët shpeshherë janë refuzuar për punësim, ndërsa disa romë janë ankuar për mungesë të qasjes deri te shërbimet dhe përfitimet publike. Ministria e Shëndetësisë dhe OJQ Hera, në partneritet me UNICEF, kanë sponsorizuar Programin e Ndërmjetësuesve të Shëndetit të Romëve për të ofruar shërbime të zhvillimit shëndetësor, social dhe të fëmijërisë së hershme në shtatë komuna me numër të madh të popullsisë rome. Turqit etnikë gjithashtu janë ankuar për përfaqësim të ulët në institucionet shtetërore.

Aktet e dhunës, diskriminimit, dhe abuzime të tjera në bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë diskriminimin bazuar në orientimin seksual në strehimin, punësimin, ligjet e kombësisë dhe qasjen në shërbimet qeveritare siç është kujdesi shëndetësor dhe Qeveria ka zbatuar ligjet e tilla. Marrëdhëniet seksuale midis anëtarëve të të njëjtit seks janë të ligjshme.

Komuniteti lesbike, homoseksual, biseksual, transgjinor dhe ndër-seksual (LGBTI) ka mbetur i margjinalizuar dhe aktivistët që mbështesin të drejtat e LGBTI kanë raportuar incidente të shumta të paragjyqimit shoqëror, duke përfshirë gjuhën e urrejtjes. Koalicioni i OShC Margini ka dokumentuar 70 raste dhune ndaj individëve LGBTI, pesë raste diskriminimi dhe një rast sulmi verbal nga një efektiv i policisë gjatë vitit. Në një rast nxënësit kanë sulmuar verbalisht dhe fizikisht në shkollë të mesme LGBTI një nxënës tjetër, duke ia thyer hundën. Nxënësi kishte denoncuar rastin tek drejtori, por kishte vendosur të mos e raportojë atë në polici. Për më tepër, Margini vuri në dukje se shumica e rasteve të dhunës ndaj personave LGBTI nuk

denoncohen apo raportohen në polici ose institucione të tjera.

Sipas koalicionit, prokurori publik i Shkupit nuk kishte qenë efektiv në përpunimin e çështjeve në pritje që përfshinin gjuhë urrejtjeje kundër anëtarëve të komunitetit LGBTI. Më 17 janar, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (KEDNJ) kishte konstatuar se vendi kishte shkelur të drejtat e privatësisë, si dhe të drejtën e apelimit, të një personi transgjitor në lidhje me procedurën e ndryshimit të gjinisë. Gjykata i kishte kërkuar Qeverisë të paguante 9,000 € (9,900 \$) si dëmshpërblim për aplikantin pa emër. Pavarësisht vendimit të gjykatës, OJQ-të ishin ankuar se Qeveria nuk kishte njohur ndryshimet e identitetit gjinor në dokumentet e identifikimit.

Më 29 qershor, ditën e paradës së parë të krenarisë në vend, afërsisht 20 persona kishin sulmuar aktivistin e shquar LGBTI Bekim Asani në Shkup. Agresorët kishin ndjekur Asanin dhe gjashtë aktivistë të tjerë LGBTI në rrugë, i kishin nxjerrë ata nga një taksì, e kishin rrahur Asanin dhe e kishin kërcënuar se do ta vrisnin atë dhe aktivistët e tjerë. Policia kishte arrestuar sulmuesit dhe kishte hapur një hetim penal.

OShC-të kanë vënë re mangësi dhe kanë përmirësuar kornizën legjislative për të mbrojtur komunitetin LGBTI nga diskriminimi. Në Ligjin për arsimin fillor, të miratuar në korrik, është futur gjuha antidiskriminuese në lidhje me orientimin seksual dhe identitetin gjinor. Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, i miratuar në maj, ndalon qartë diskriminimin bazuar në orientimin seksual dhe identitetin gjinor në të gjitha fushat. Ndryshimet në Kodin Penal specifikojnë në mënyrë të veçantë orientimin seksual dhe identitetin gjinor në pjesën që rregullon gjuhën e urrejtjes.

Parada e parë e Krenarisë u zhvillua në qershor. Policia ka garantuar sigurinë e rreth 2,000 pjesëmarrësve që kanë përfshirë deputetë dhe ministra të Qeverisë. Parada ka shkaktuar gjuhë urrejtjeje në mediat sociale.

Pjesa 7. Të drejtat e punëtorëve

a. Liria e shoqërimit dhe e drejta për marrëveshje kolektive

Ligji e parasheh të drejtën e themelimit dhe anëtarësimit në sindikata të pavarura, marrëveshje kolektive dhe të drejtën e grevës. Ligji ndalon diskriminimin për aktivitete sindikaliste dhe siguron kthimin në punë të punëtorëve të larguar nga puna për këtë arsye. Sindikatat bazohen në anëtarësimin vullnetar dhe aktivitetet financohen nga anëtarësia. Përafërsisht 22 për qind e të punësuarve janë anëtarë të sindikatës. Përfaqësuesit e sindikatës, me përjashtim të disa sindikatave të degëve, kanë pretenduar se përgjithësisht nuk ishin të lirë nga ndikimi i zyrtarëve qeveritarë, partive politike dhe punëdhënësve.

Ligji kërkon që sindikatat e bashkuara të regjistrohen në Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale dhe në Regjistrin Qendror të Shtetit.

Një gjykatë e juridiksionit të përgjithshëm mund të ndërpresë aktivitetet sindikale me kërkesë të Regjistrin Qendror ose gjykatës kompetente, kur këto aktivitete konsiderohen të jenë "kundër kushtetutës dhe ligjit." Nuk ka kufizime shtetësie për anëtarësimin në sindikata, ndonëse shtetasit e huaj duhet të kenë leje të vlefshme pune dhe të jenë të punësuar nga kompania ose organi qeveritar i përcaktuar në lejen. Megjithëse lejohet ligjërisht, asnjë sindikatë nuk është aktive në zonat e lira ekonomike.

Qeveria dhe punëdhënësit nuk kanë respektuar gjithmonë lirinë e shoqërimit, të drejtën e grevës dhe të drejtën e marrëveshjes kolektive. Sindikatat kanë ritheksuan dispozitën "përjashtuese" të ligjit që lejon që punëdhënësit të përjashtojnë deri në 2 për qind të punëtorëve nga negociatat kolektive gjatë grevës. Marrëveshja kolektive lejohet vetëm për sindikatat që përfaqësojnë të paktën 20 për qind të të punësuarve dhe shoqatat e punëdhënësve që përfaqësojnë të paktën 10 për qind të punëdhënësve në nivel në të cilin është lidhur Marrëveshja (kompani, sektori, ose vendi). Mjetet qeveritare të ekzekutimit dhe mjetet juridike kanë qenë të pamjaftueshme. Dënimet për shkelje të ligjit ishin të pamjaftueshme për t'i parandaluar ato. Procedurat administrative dhe gjyqësore përgjithësisht kanë pësuar vonesa të gjata.

MPMS ka pranuar tre ankesa në periudhën 2018-19 për shkelje të së drejtës për organizim sindikal dhe lirinë e shoqërimit. Ankesat i janë përcjellë Inspektoratit Shtetëror të Punës dhe aktualisht janë në pritje të veprimit.

Presidenti i Konfederatës së Sindikatave të Lira (KSL), Bllagoja Ralповski, ka pretenduar se ai ishte përjashtuar nga Agjencia Shtetërore e Kadastrit për shkak të veprimtarive të tij sindikale. Kishte ngritur një padi për ndërprerjen e padrejtë, dhe veprimet gjyqësore ishin ende në pritje në fund të vitit.

b. Ndalimi i punës së detyruar

Kushtetuta dhe ligji i ndalojnë të gjitha format e punës së detyruar, ndërsa Qeveria ka zbatuar në masë të madhe ligjet në fuqi. Ligji parashikon një dënim me burg për shkelje në lidhje me punën e detyruar apo për shkatërrimin ose për marrjen e dokumentit të identifikimit, pasaportës apo dokumenteve të tjera të udhëtimit. Dënimet kanë qenë përgjithësisht të mjaftueshme për të parandaluar shkeljet. Ka pasur raste në të cilat gratë dhe fëmijët i janë nënshtruar punës së detyruar, siç është shitja e artikujve të vegjël, në restorante dhe bare, dhe shfrytëzimi seksual. Disa

fëmijë romë kanë qenë të detyruar të lypin, shpesh nga të afërmit (shih pjesën 7.c.).

Gjithashtu shih Raportin e Departamentit për *Trafikimin me Qeniet Njerëzore* në [https:// www.state.gov/trafficking-in-persons-report/](https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/) .

c. Ndalimi i punës së fëmijëve dhe moshë minimale për punësim

Qeveria ka vendosur ligje dhe rregullore në lidhje me punën e fëmijëve, duke përfshirë ndalimin e formave më të këqija të punës së fëmijëve. Qeveria ka bërë përpjekje për të zbatuar ligjin në ekonominë formale, por nuk e ka bërë këtë në mënyrë efektive në ekonominë joformale. Ekzistojnë boshllëqe në kornizën ligjore të vendit për të mbrojtur fëmijët në mënyrë adekuate nga abuzimet e punës, duke përfshirë format më të këqija të punës së fëmijëve dhe moshën minimale për punë. Moshë minimale për punësim është 15 vjeç. Fëmijët mund të fillojnë të punojnë në moshën 14 vjeç si praktikantë ose si pjesë e programit zyrtar të arsimit profesional, ngjarje kulturore, artistike, sportive dhe reklamuese. Ligji e ndalon punësimin e të miturve nën moshën 18-vjeçare në vendet e punës që e dëmtojnë shëndetin e tyre psikik ose psikologjik, ose moralin. Gjithashtu ndalon të miturit të punojnë natën ose më shumë se 40 orë në javë.

Inspektorati i Punës i MPPS është përgjegjës për zbatimin e ligjeve që e rregullojnë punësimin e fëmijëve. Policia dhe Ministria, përmes qendrave për punë sociale, ndajnë përgjegjësinë për zbatimin e ligjeve mbi trafikimin e fëmijëve, duke përfshirë lypjen e detyruar. Për shkak të mungesës së zbatimit, ndëshkimet e rrepta janë të pamjaftueshme për të parandaluar shkeljet.

Nuk kishte raporte për fëmijë nën 18 vjeç të angazhuar në mënyrë të paligjshme në ekonominë formale. Gjatë inspektimeve në disa biznese të drejtuara nga familja, Inspektorati Shtetëror i Punës ka vërejtur fëmijë të mitur që ndihmojnë në punë, më së shpeshti në artizanat të drejtuar nga familja dhe bizneset me pakicë, si dhe në ferma.

Disa fëmijë në vend ishin marrë me lypje të detyruar, pastrimin e xhamave; pastrimin, ose shitjen e cigareve ose sendeve të tjera të vogla në tregje të hapura, në rrugë, ose në bare dhe restorante gjatë natës. Ndonëse ekzistojnë ligjet e nevojshme në vend, përpjekjet e Qeverisë për eliminimin e lypjes së detyruar nga fëmijë kanë qenë kryesisht të paefektshme. Fëmijët e përfshirë në këto aktivitete kishin qenë kryesisht romë, ashkali dhe ballkano-egjiptianë dhe më shpesh kanë punuar për prindërit e tyre ose familjarë të tjerë. Përkundër zbatimit të mjeteve juridike, siç janë heqja e përkohshme e të drejtave prindërore, kallëzimet penale dhe revokimin e të drejtave prindërore të shkelësve të përsëritur, zyrtarët ishin kryesisht të paefektshëm

në parandalimin e kësaj praktike të vazhdueshme, dhe fëmijët romë mbetën të cenueshëm ndaj eksploatimit dhe punës së detyruar.

MPPS drejton një qendër thirrjeje ku mund të raportohet abuzimi i fëmijëve, dhe shumica e raporteve kishin të bëjnë me lypjen në rrugë. Ministria gjithashtu ka financuar dy qendra të kujdesit ditor ku është siguruar edukimi, shërbimet mjekësore dhe psikologjike për fëmijët që detyrohen të lypin në rrugë.

Shikoni gjithashtu Gjetjet e Departamentit të Punës *mbi format më të këqija të punës së fëmijëve*

në [https:// www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings](https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings) .

d. Diskriminimi në lidhje me punësimin dhe profesionin

Ligjet dhe rregulloret e punës në përgjithësi e ndalojnë diskriminimin në lidhje me racën, gjininë, aftësitë e kufizuara, gjendjen shëndetësore, fenë, moshën, prejardhjen kombëtare, gjuhën apo statusin shoqëror. Ligji nuk adreson diskriminimin në bazë të virusit HIV apo ndonjë statusi me ndonjë sëmundjes tjetër ngjitëse, por i referohet statusit shëndetësor të punonjësve. Qeveria jo gjithmonë i ka zbatuar ligjet në mënyrë efektive dhe ndëshkimet nuk kanë qenë gjithmonë të mjaftueshme për të parandaluar shkeljet. Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka marrë gjithsej 136 ankesa në lidhje me diskriminimin në vendin e punës, nga të cilat shumica i kanë qenë për diskriminim në bazë të gjinisë dhe moshës.

Pavarësisht nga përpjekjet e Qeverisë dhe ndryshimet ligjore për përfshirjen e detyrueshme në arsimin fillor dhe të mesëm, romët kanë vazhduar të jetojnë në grupe të veçuara, pa mbrojtje shëndetësore dhe sociale përkatëse, kryesisht për shkak të mungesës së dokumenteve të regjistrimit. Të dhënat nga Zyra Shtetërore e Punësimit kanë treguar se për shkak të pjesëmarrjes së ulët në sistemin arsimor, veçanërisht në arsimin e lartë, romët në përgjithësi kanë pasur vështirësi në gjetjen e një punë në ekonominë formale. Pagat e grave kanë ngecur pas atyre të burrave dhe të pakta kanë qenë gratë në poste drejtuese. Qeveria ka bërë përpjekje për parandalimin e diskriminim në punësim dhe në qasje në vendin e punës për personat me aftësi të kufizuara.

e. Kushtet e pranueshme të punës

Paga minimale kombëtare, që nga 15 tetori, ka qenë nën pragun e varfërisë për një familje katërantarëshe, por paga mesatare mujore ka qenë dukshëm më e lartë. Enti Shtetëror i Statistikave ka vlerësuar se 22.9 për qind e popullsisë jetonte në ose nën kufirin e varfërisë.

Megjithëse Qeveria ka vendosur standardet e sigurisë dhe shëndetit në punë për punëdhënësit, këto standarde nuk janë zbatuar në sektorin joformal.

Numri i përgjithshëm i inspektorëve është vlerësuar adekuat për të hetuar shkeljet e ligjit të punës dhe dënimet kanë qenë të mjaftueshme për t'i parandaluar shkeljet. Megjithatë, inspektimet nuk kanë qenë adekuate për të siguruar pajtueshmërinë pjesërisht për shkak të një shpërndarje joadekuate rajonale të inspektorëve.

Ligji parasheh një javë pune 40-orëshe me një periudhë pushimi minimal 24-orësh, pushime me pagesë nga 20 deri në 26 ditë pune dhe pushime mjekësore. Punonjësit nuk mund të punojnë legalisht më shumë se mesatarisht tetë orë punë jashtë orarit në javë për një periudhë tre-mujore ose 190 orë në vit. Sipas marrëveshjes kolektive për sektorin privat midis punëdhënësve dhe sindikatave, të punësuarit në sektorin privat kanë të drejtën e pagës së punës jashtë orarit me 135 për qind të normës së tyre të rregullt. Për më tepër, ligji u jep të drejtën punonjësve që punojnë më shumë se 150 orë punë jashtë orarit në vit për një shpërblim prej një pagë mujore.

Gjatë vitit, Inspektorati i Punës në MPPS ka paraqitur padi kundër disa ndërmarrjeve për detyrimin e punëtorëve të punojnë me orar të gjatë pa pushimin e paraparë me ligj, mospagesën e rrogave, përfitimeve dhe punës jashtë orarit, si dhe për shkurtimin e pushimit të të punësuarve. Shkelje të jashtëzakonshme janë konstatuar sa u përket pagave dhe punës në sektorin e tekstilit, hekurudhave dhe shitjes me pakicë.

Paga minimale, orët e punës, si dhe standardet e sigurisë dhe shëndetit në punë nuk janë zbatuar në mënyrë efektive. Shumë punëdhënës kanë punësuar punëtorë duke vepruar në kundërshtim me ligjin, ndërsa bizneset e vogla të tregtisë shpeshherë kërkojnë që të punësuarit të punojnë edhe përtej kufijve ligjore të orarit. Gjatë vitit, Këshilli Kombëtar për Siguri dhe Shëndet nuk ka qenë plotësisht funksional dhe ka pasur vetëm rol këshillëdhënës. Përderisa punëtorët kanë të drejtë ligjore të largohen nga situatat që e rrezikojnë shëndetin ose sigurinë e tyre pa e rrezikuar punësimin e tyre të ardhshëm, punëdhënësit nuk e kanë respektuar gjithmonë këtë të drejtë, për shkak të shkallës së lartë të papunësisë, sipas tyre.

Sipas të dhënave nga Shoqata Maqedonase e Sigurisë në Punë, në vitin 2018 ka pasur 33 viktima në vendin e punës dhe 124 lëndime në vendin e punës. Shumica e vdekjeve kanë ndodhur në kategorinë e Veprimtarive familjare, të cilat përfshinin bujqësinë dhe përdorimin e pajisjeve bujqësore, të ndjekura nga sektori i ndërtimitarisë.